

PISANII SÂNGEORZENE

- Spiritualitate, istorie și tradiție locală -

ANUL XII, NR. 11(135), NOIEMBRIE 2023

PISANII SÂNGEORZENE

- Spiritualitate, Istorie și Tradiție -

Trei fete din Sângeorz-Băi

de Romulus Vuia - Muzeul Etnografic al Transilvaniei, Romania - CC BY-SA.
https://www.europeana.eu/item/952/Culturalia_6b8cb743_6f47_4036_94a9_c9ae5c7932e1

ANUL XII, NR. 11(135), NOIEMBRIE 2023

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor FLORIN HODOROGA

teolog ALEXANDRU DĂRĂBAN

Consultant științific: Dr. Mirela Popa-Andrei, cercetător științific II, Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române

Colaboratori permanenți: Dr. Elisabeta Scurtu,

Preot Dr. Maxim (Iuliu-Marius) Morariu,

Dr. Dorin Dologa, Icu Crăciun, Florin Hodoroga

Editor și redactor responsabil: Alexandru Dărăban

Tehnoredactare: Alexandru Dărăban

REDACȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,

jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com

Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj

aldaraban57@gmail.com

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:

<http://pisaniisangeorzene.assbn.ro/ps2019.html>

<http://en.calameo.com/accounts/3280504>

COPERTA 1: *Familie din Sângeorz-Băi,*

de Tiberiu Moraru - Muzeul Etnografic al Transilvaniei, Romania - CC BY-SA.

https://www.europeana.eu/item/952/Culturalia_96f96190_ce5d_45a8_abe2_6f8c6d9402ab

COPERTA 2: *Piuă pentru pănură, loc. Cormaia, Sângeorz Băi, jud. Bistrița-Năsăud*

- Muzeul Etnografic al Transilvaniei, Romania - CC BY-SA.

https://www.europeana.eu/item/952/Culturalia_3c4e56a8_5bob_43ea_bfaa_dbcbf487ddoc

COPERTA 3: *Sanatoriul Hebe - Vila Porumbița*

Carte poștală colorizată și editată de Silviu Scridon, Feldru, filiala Sângeorz-Băi în 1931.

Tipărită la Ilustrația Gherla, necirculată. Colecția Cornel Rusan

COPERTA 4: *Cioban cu glugă din Sângeorz-Băi*

de Tiberiu Moraru - Muzeul Etnografic al Transilvaniei, Romania - CC BY-SA.

https://www.europeana.eu/item/952/Culturalia_4ab8717d_7ce9_4e69_aado_f09276480350

Fotografiile provin din cadrul Serviciului Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (colecția fotografii), Facebook (Vicariatul greco-catolic Năsăud, Leon Prădan, Cornel Rusan, Liceul „Solomon Haliță” Sângeorz-Băi), Centrul Cultural „Iustin Sohorca” Sângeorz-Băi.

Cuprins

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

ALEXANDRU DĂRĂBAN <i>Cununații din Sângeorz-Băi în anii 1888-1889</i>	6
TRAIAN GHERMAN <i>Alduitul cununii (La secere)</i>	24
ALEXANDRU DĂRĂBAN <i>Activitatea Dr. Laurențiu Oanea prezentată în ziarul „Patria”</i>	29
DORIN DOLOGA <i>Sângeorz-Băi în primii ani ai perioadei interbelice</i>	36
*** <i>Sângeorzul Românesc. Anieșul</i>	39

RESTITUIRI

MAXIM POP <i>Din istoria despărțirii bisericii orientale de cea apuseană</i>	41
---	----

DIN GRANIȚĂ

ȘTEFAN LUPU <i>Dragostea lui Alexandru Odobescu pentru Ardeal</i>	48
*** <i>Vărsare de sânge în Măgura</i>	59

VARIA

*** <i>Atitudinile unor ardeleni privind intrarea României în Primul Război Mondial – Protestul românilor din Ungaria contra intențiilor de „dezrobire” a Antantei</i>	63
--	----

BISERICĂ ȘCOALĂ SOCIETATE

Cununații din Sângeorz-Băi în anii 1888-1889

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Registrele confesionale de stare civilă au fost introduse în Transilvania spre sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea de către cultele romano-catolic și reforma¹.

Registrele parohiale de stare civilă au reprezentat un instrument deosebit, în principal, în ceea ce privea evidența populației. Administrația timpurilor de atunci a exercitat o influență continuă asupra modului de conducere a acestor registre dându-se dispoziții legale în acest sens privind consemnarea nașterilor, botezurilor, căsătoriilor și deceselor. La 1773 împărăteasa Maria Tereza a decretat un „Regulament de recrutare”, capitolul III al acestuia fiind dedicat registrelor parohiale și obligațiile preoților privind completarea acestora².

La sfârșitul secolului al XVIII-lea forul bisericesc greco-catolic de la Blaj a tipărit registre parohiale de stare civilă pe care le-a repartizat parohiilor subordonate, fiind tipărite în limba română. La început s-au folosit caracterele chirilice, trecându-se apoi la scrierea cu caractere latine³.

Datorită presiunii statului, registrele de stare civilă au cunoscut o îmbunătățire continuă, astfel că în anul 1850, de exemplu, în registrul cununaților a apărut o rubrică nouă privitoare la starea cununaților (june, văduvi)⁴.

Timp de peste trei secole, registrele parohiale de stare civilă au fost singurele instrumente a fenomenului de stare civilă, fiind documentele de care se foloseau instituțiile statului pentru dovedirea stării civile ale persoanei⁵.

În cele ce urmează ne vom opri asupra Registrelor parohiale de stare civilă ale parohiei

¹ Valentin Istrate, „Colecția registrelor de stare civilă. Registre parohiale”, în Angustia, Sfântu Gheorghe, 1998, nr. 3, p. 371.

² *Ibidem*, p. 372; Liviu Moldovan, Înregistrarea de către biserici a botezaților, cununaților și înmormântărilor în Țările Române în secolele XVIII – XIX, în Populație și societate. Izvoare de demografie istorică, vol. III, ..., p. 137.

³ *Ibidem*.

⁴ Mircea Brie, Familie și societate în nord-vestul Transilvaniei (a doua jumătate a secolului XIX – începutul secolului XX), Oradea, Editura Universității Oradea, 2008, p. 40.

⁵ Istrate, Colecția..., p. 373.

Alexandru DĂRĂBAN

greco-catolice din Sângeorz-Băi, matricula cununaților în perioada 1886-1887. Pentru a fi mai ușor accesibile informațiile am decis utilizarea următoarei numerotări:

- 1 = numele, prenumele și statutul cununaților
- 2 = luna și ziua cununiei
- 3 = locul nașterii, strada și numărul casei
- 4 = confesiunea
- 5 = etatea (vârsta) cununaților, statutul lor de celibi sau văduvi.
- 6 = numele, prenumele, locuința și statutul părinților
- 7 = numele, prenumele, religia, locuința și statutul martorilor:
 - a) la învoirea liberă; b) la cununia însăși.
- 8 = preotul care a săvârșit cununia
- 9 = vestirea de trei ori și când? dacă au fost dispensați și de la care împiedicări?

1888**I**

- 1. **Pavel Pop** – văduv, plugar, **Maria Georgeș** - văduvă de plugar.
- 2. 1 februarie.
- 3. mirele: născut în Măgura.
 - mireasa: născut în Sângeorgiu, Între Uliți, fără număr.
- 4. ambii de confesiune greco-catolică.
- 5. mirele: 66 ani, mireasa: 54 ani, văduvi.
- 6. nu este menționat numele părinților.
- 7. a) Maxim Georgeș și Dumitru Budușianu, căsătoriți.
 - b) David Pop și Pelagia, soția sa, din Măgură.
- 8. Silviu Sohorca, administrator parohial.
- 9. Vestit: 8, 13 și 15 ianuarie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 12 din 1 februarie¹.

II

- 1. **Larion Costan** – june civil de plugar, **Paraschiva Siminic** – jună de plugar.
- 2. 13 februarie.
- 3. mirele: născut în Sângeorgiu, Pe Rogină, nr. 416.
 - mireasa: născut în Sângeorgiu, Peste Apă, nr. 4.
- 4. ambii de confesiune greco-catolică.
- 5. mirele: 24 ani, mireasa: 20 ani, celibi.
- 6. Orfan.
 - Ioan N. Siminic și Gacea, soția sa.
- 7. a) Ilisie Haliță și Dănilă Flore.
 - b) Iacob Cordoș și Iftinia, soția sa.
- 8. Silviu Sohorca, administrator parohial.
- 9. Vestit: 22, 29 ianuarie și 5 februarie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr.

¹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (SJANB-N), fond Registrele parohiale de stare civile, Oficiul parohial greco-catolic Sângeorz-Băi, Matricula cununaților nr. 612, anii 1884-1911, p. 10-11, poz. 1.

Cununații din Sângeorz-Băi în perioada anilor 1888-1889

45 din 13 februarie¹.

III

1. **George Gagia (Furdui)** – june ostaș de plugar, **Ana Ianoșiu** – fată de plugar.
2. 16 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Pe Rogină, nr. 438.
mireasa: născut în Sângeorgiu, Ulița Taberei, nr. 286.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 26 ani, mireasa: 20 ani, celibi.
6. Mama: Ileana lui Ioan Gagia, văduvă Orfană.
7. a) Nistor Pop și Alexandru Gagia, căsătoriți.
b) Alexandru Gagia și Ioana, soția sa.
8. Vasile Pop – capelan.
9. Vestit: 5, 11 și 12 februarie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 46 din 13 februarie².

IV

1. **Filip Varvari** – june ostaș, **Firoana Treancă** – fată de plugar.
2. 20 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Peste Apă, nr. 320.
mireasa: născut în Sângeorgiu, Peste Apă, fără număr.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 26 ani, mireasa: 22 ani, celibi.
6. Iacob Varvari și soția, plugari.
Tata: George, văduv.
7. a) Ilisie Pop și Moise Miron, căsătoriți.
b) Maxim C. Pop și Maria, soția sa.
8. Silviu Sohorca, administrator parohial.
9. Vestit de 3 ori: 5, 11 și 12 februarie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 63 din 16 februarie³.

V

1. **Ioan Costan** – june civil de plugar, **Irina Buia** – fată de plugar.
2. 23 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Peste Apă, nr. 664(243).
mireasa: născut în Sângeorgiu, Între Uliți, nr. 20(242).
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 25 ani, mireasa: 20 ani, celibi.
6. Nechita și Melania.
Mama: Todosia, văduvă.

¹ Ibidem, poz. 2.

² Ibidem, poz. 3.

³ Idem, p. 11-12, poz. 4.

Alexandru DĂRĂBAN

7. a) Ilisie Haliță și Dănilă Flore.
b) Grigore Puițeu și Todora, soția sa.
8. Silviu Sohorca, administrator parohial.
9. Vestit de 3 ori: 22, 29 ianuarie și 5 februarie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 79 din 21 februarie¹.

VI

1. **Ioan Negru** – june lingurar, **Raveca Grosu** – fată de fierar.
2. 23 februarie.
3. mirele: născut în Maieru.
mireasa: născut în Sângeorgiu, Peste Apă, fără număr.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 31 ani, mireasa: 18 ani, celibi.
6. Toader Negru și Maria.
Mama: Gafta, văduvă.
7. a) Mihăilă Grecu, căsătorit și Maxim Budușianu, văduv.
b) Ioan Buta și Maria, soția sa, din Rodna Veche.
8. Silviu Sohorca, administrator parohial.
9. Vestit de 3 ori: 5, 11 și 14 februarie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 80 din 21 februarie².

VII

1. **Ioan Căileanu** – văduv, **Gacea Oanea** – văduvă.
2. 24 februarie.
3. mirele: născut în Leșu Ierboasa.
mireasa: născut în Sângeorgiu, Strada Principală, nr. 106.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 60 ani, mireasa: 61 ani, văduvi.
6. Nu este specificat numele părinților.
7. a) Grigore Jarda și Maxim Budușianu.
b) Leo Coșbuc, preot greco-catolic în Leșu și soția sa Ioana.
8. Silviu Sohorca, administrator parohial.
9. Vestit de 3 ori: 5, 11 și 14 februarie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 66 din 17 februarie³.

VIII

1. **Leonte Pop (Varvari)** – june civil de plugar, **Sofia Berciu** – fată căzută de plugar.
2. 25 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Strada Principală, nr. 676(396).
mireasa: născut în Sângeorgiu, Pe Rogină, nr. 381.
4. ambii de confesiune greco-catolică.

¹ Ibidem, poz. 5.² Ibidem, poz. 6.³ Ibidem, poz. 7.

Cununații din Sângeorz-Băi în perioada anilor 1888-1889

5. mirele: 23 ani, mireasa: 25 ani, celibi.
6. Mama: Dochia, văduvă.
Orfană.
7. a) Ilie Haliță și Alexa Oanea, căsătoriți.
b) Alexa Oanea și Ileana, soția sa.
8. Vasile Pop – capelan.
9. Vestit de 3 ori: 29 ianuarie, 5 și 11 februarie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 92 din 23 februarie¹.

IX

1. **Iacob Petri** – văduv, plugar, **Ioana Joja** – fată în păr de plugari.
2. 25 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Peste Apă, nr. 226(373).
mireasa: născut în Sângeorgiu, Între Uliți, nr. 62.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 67 ani, văduv, mireasa: 42 ani, celibă.
6. Nu are specificat numele părinților.
Mama: Cristina, văduvă.
7. a) George Ruști și Leonte Strugariu, căsătoriți.
b) Iacob Cârcu și Ana, soția sa.
8. Vasile Pop – capelan.
9. Vestit de 3 ori: 12, 14 și 19 februarie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 110 din 25 februarie².

X

1. **Adeodat Coruțiu** – june de plugar, **Maria Gagia** – jună de plugar.
2. 27 februarie.
3. mirele: născut în Maieru, Strada Principală, nr. 131.
mireasa: născut în Sângeorgiu, Strada Principală, nr. 2.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 27 ani, mireasa: 18 ani, celibi.
6. Login și Ana din Maieru.
Leonte și Csenia.
7. a) Pavel Ilieșiu din Maieru și Ilie Haliță, căsătoriți.
b) Avram Lazar, preot cooperador în Maieru cu soția sa Floarea.
8. Vasile Pop – capelan.
9. Vestit de 3 ori: 12, 14 și 19 februarie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 198 din 23 februarie³.

XI

1. **Alexandru Cârcu** – june civil de plugar, **Ioana Flore** – jună de plugar.

¹ Ibidem, poz. 8.

² Ibidem, poz. 9.

³ Ibidem, poz. 10.

Alexandru DĂRĂBAN

2. 27 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Valea Borcutului, nr. 699(547).
mireasa: născut în Sângeorgiu, Între Uliți, nr. 41.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 23 ani, mireasa: 22 ani, celibi.
6. Ioan și Ana.
Orfană.
7. a) Ilie Sfrengeu și Tofan Puițeu, căsătoriți.
b) George Sohorca și Melania, soția sa.
8. Silviu Sohorca – administrator parohial.
9. Vestit de 3 ori: 20 ianuarie, 5 și 11 februarie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 91 din 23 februarie¹.

XII

1. **Vasile Șpaimoc** – văduv, plugar, **Raveca Buia** – fată de plugar.
2. 1 martie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Lângă Someș.
mireasa: născut în Sângeorgiu, Valea Borcutului, nr. 398.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 32 ani, văduv, mireasa: 25 ani, celibă.
6. Nu este specificat numele părinților.
Gavrilă și Maria.
7. a) George Ruști, căsătorit și Maxim Budușianu, văduv.
b) George Ruști și Cătălina, soția sa.
8. Vasile Pop – capelan.
9. Vestit de 3 ori: 12, 14 și 19 februarie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 93 din 23 februarie².

XIII

1. **Dionisiu Georgeș** - june honved de plugar, **Eugenia Borgovanu** – fată de plugar.
2. 3 martie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Între Uliți, nr. 644(193).
mireasa: născut în Sângeorgiu, Strada Principală, nr. 635.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 25 ani, mireasa: 22 ani, celibi.
6. Nu este specificat numele părinților.
George a lui Dumitru.
7. a) Ioan Andressi (Ochiu), căsătorit, diac și Cifor Prangate din Ilva Mică.
b) Toma Puițeu și Șiofronia, soția sa.
8. Vasile Pop – capelan.
9. Vestit de 3 ori: 12, 14 și 19 februarie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 118 din 23 februarie³.

¹ Ibidem, poz. 11.² Idem, p. 12-13, poz. 12.³ Ibidem, poz. 13.

Cununații din Sângeorz-Băi în perioada anilor 1888-1889

XIV

1. **Alexandru Oanea** – june ostaș de plugar, **Irina Ciocan** – fată de plugar.
2. 5 martie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Strada Principală, nr. 449(III).
mireasa: născut în Sângeorgiu, Peste Apă.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 24 ani, mireasa: 20 ani, celibi.
6. George și Irina, soția sa.
Mama: Șiofronia, văduvă.
7. a) Maxim Buia și Iacob Anton (Puciu), căsătoriți.
b) Pantelimon Oanea și Pelagia, soția sa.
8. Vasile Pop – capelan.
9. Vestit de 3 ori: 22, 29 ianuarie și 5 februarie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 140 din 21 februarie¹.

XV

1. **Dimitrie Morariu** – june civil de plugar, **Ana Strugariu** – jună de plugariu.
2. 10 martie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Între Uliți, nr. 638(180).
mireasa: născut în Sângeorgiu, Între Uliți, nr. 645.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 29 ani, mireasa: 23 ani, celibi.
6. Tata: Mihăilă, văduv.
Maței și Varvara.
7. a) Ioan Andressi (Ochiu) și Dănilă Tahâș, căsătoriți.
b) Silivan Alexa și Maria, soția sa.
8. Silviu Sohorca – administrator parohial.
9. Vestit de 3 ori: 19, 26 februarie și 4 martie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 132 din 6 martie².

XVI

1. **Larion Flore (Măriuș)** – june civil de plugar, **Maria Dărăban** – jună de plugar.
2. 10 martie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Strada Principală, nr. 658(15).
mireasa: născut în Sângeorgiu, Strada Principală, nr. 627.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 36 ani, mireasa: 24 ani, celibi.
6. Nu este specificat numele părinților.
Mama: Paraschiva, văduvă.
7. a) Ilie Sfrengeu și Grigore Flore, căsătoriți.
b) Cifor Ianoșiu și Dochia, soția sa.
8. Silviu Sohorca – administrator parohial.

¹ Ibidem, poz. 14.² Ibidem, poz. 15.

Alexandru DĂRĂBAN

9. Vestit de 3 ori: 29 ianuarie, 5 și 11 februarie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 178 din 10 martie¹.

XVII

1. **Toader Șpaimoc** – june civil de plugar, **Saveta Andressi** – fată de plugar.
2. 16 martie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Pe Rogină, nr. 28(437).
mireasa: născut în Sângeorgiu, Pe Rogină, fără număr.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 23 ani, mireasa: 25 ani, celibi.
6. Mama: Pelagia măritată Ciociu.
Mama: Nastasia, văduvă.
7. a) Samson Ciociu și Ioan Andressi (Zdranția), căsătoriți).
b) Precup Varvari (Beldea) și Todora, soția sa.
8. Silviu Sohorca – administrator parohial.
9. Vestit de 3 ori: 26 februarie, 4 și 11 martie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 185 din 16 martie².

XVIII

1. **Costan Oanea** – văduv, plugar, **Sofia Mihăilă** – văduvă de plugar.
2. 23 iunie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Între Uliți, nr. 66.
mireasa: născut în Sângeorgiu, Între Uliți, nr. 162.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 51 ani, mireasa: 47 ani, văduvi.
6. Nu este specificat numele părinților.
7. a) Ștefan Buia, căsătorit și Maxim Budușian, văduv.
b) Ștefan Buia și Ioana, soția sa.
8. Vasile Pop – capelan.
9. Vestit: 10, 14 și 17 iunie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 238 din 23 iunie³.

XIX

1. **Alexandru Timoce** – june de plugar, **Maria Anton** – fată de plugar.
2. 26 iunie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Strada Principală, nr. 266(375).
mireasa: născut în Sângeorgiu, Peste Apă, nr. 148.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 23 ani, mireasa: 22 ani, celibi.
6. Gherasim și Dochia.
Iacob a lui Login Anton și Ileana.

¹ Ibidem, poz. 16.

² Ibidem, poz. 17.

³ Ibidem, poz. 18.

Cununații din Sângeorz-Băi în perioada anilor 1888-1889

7. a) Ilie Haliță și Ștefan Buia, căsătoriți.
b) Toader Pop și Raveca, soția sa.
8. Vasile Pop – capelan.
9. Vestit: 27 mai, 3 și 10 iunie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 235 din 25 iunie¹.

XX

1. **Ilie Măriuș** - june, ostaș rezervă de plugar, **Ana Haliță** – jună de plugar.
2. 30 iunie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Între Uliți, nr. 636(150).
mireasa: născut în Sângeorgiu, Pe Rogină, nr. 203.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 23 ani, mireasa: 16 ani, celibi.
6. Mama: Iftinia măritată Tahâș.
Dănilă Haliță și Mădălina.
7. a) Vasile Măriuș și Filip Pop.
b) Nicolae Cârțu și Șiofronea, soția sa.
8. Silviu Sohorca, administrator parohial.
9. Vestit: 20, 27 mai și 3 iunie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 242 din 28 iunie².

XXI

1. **Ioan I. Gr. Buia** – june, ostaș rezervă de plugar, **Cătălina Măriuș** - fată de plugar.
2. 12 iulie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Strada principală, nr. 23.
mireasa: născut în Sângeorgiu, Între Uliți, nr. 636.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 23 ani, mireasa: 19 ani, celibi.
6. Mama: Ioana măritată cu Ioan Șteopoe.
Tata: Vasile Măriuș.
7. a) Grigore Berciu și Maxim Budușianu.
b) Grigore Berciu și Luciana, soția sa.
8. Vasile Pop – capelan.
9. Vestit de 3 ori: 1, 6 și 8 iulie, cu impediment grad 6 consângeni, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 246 din 3 iulie³.

XXII

1. **George Treancă** – văduv, plugar, **Paraschiva Jarda** – văduvă.
2. 21 iulie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Peste Apă, nr. 221.
mireasa: născut în Sângeorgiu, Peste Apă, nr. 232.

¹ Ibidem, poz. 19.

² Idem, p. 13-14, poz. 20.

³ Ibidem, poz. 21.

Alexandru DĂRĂBAN

4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 46 ani, mireasa: 40 ani, văduvi.
6. Nu este specificat numele părinților.
7. a) Alexandru Șot și Maxim Budușianu.
b) Moise Miron și Dochia, soția sa.
8. Vasile Pop – capelan.
9. Vestit: 11, 12 și 15 iulie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial din 20 iulie¹.

XXIII

1. **Petre Albu** – june fierar, **Anisia Banu** – jună de zilier.
2. 3 septembrie.
3. mirele: născut în Maieru, nr. 354.
mireasa: născut în Sângeorgiu, Peste Apă, nr. 39.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 31 ani, mireasa: 17 ani, celibi.
6. Tata: Anton Albu, căldărar.
Ioan Banu și Cosmiana.
7. a) Demian Capra și Dumitru Poliac, căsătoriți.
b) Iacob Grosu și Susana, soția sa.
8. Silviu Sohorca – administrator parohial.
9. Vestit: 26, 27 august și 2 septembrie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 267 din 2 septembrie².

XXIV

1. **Ilie Râmbulea** – june ostaș concediat, **Ioana Haliță** – fată căzută de plugar.
2. 22 octombrie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Peste Apă, nr. 272.
mireasa: născut în Sângeorgiu, Strada Principală, fără număr.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 23 ani, mireasa: 23 ani, celibi.
6. Mama: Pelagia Iacob Râmbulea, văduvă.
Mama: Gacea Ioan Haliță, văduvă.
7. a) Anchidim Haliță și Clement Râmbulea, plugari.
b) Clement Râmbulea și Raveca, soția sa.
8. Silviu Sohorca – administrator parohial.
9. Vestit: 30 septembrie, 7 și 14 octombrie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 274 din 22 octombrie³.

XXV

1. **Emil Șteopoe** – june de plugar, **Nastasia Cârceu** – fată de plugar.
2. 12 noiembrie.

¹ Ibidem, poz. 22.² Ibidem, poz. 23.³ Ibidem, poz. 24.

Cununații din Sângeorz-Băi în perioada anilor 1888-1889

3. mirele: născut în Sângeorgiu, Valea Borcutului, nr. 538.
mireasa: născut în Sângeorgiu, Valea Borcutului, fără număr.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 22 ani, mireasa: 17 ani, celibi.
6. Alexandru Șteopoe și Cătălina, proprietari.
Ioan C. Cărcu și Ana.
7. a) Ioan Sohorca și Alexandru Șteopoe, căsătoriți.
b) Precup Varvari și Todora, soția sa.
8. Vasile Pop – capelan.
9. Vestit: 14, 21 și 28 octombrie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 284 din 8 noiembrie¹.

XXVI

1. **Simion Jarda** – văduv, plugar, **Luciana Utalia** – văduvă de plugar.
2. 15 noiembrie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Între Uliți, nr. 40.
mireasa: născut în Sângeorgiu, Pe Rogină, fără număr.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 46 ani, mireasa: 38 ani, văduvi.
6. Nu sunt trecute numele părinților.
7. a) Pantelimon Oanea și Ioan Șpaimoc, căsătoriți.
b) Leon Niculai și Eugenia, soția sa.
8. Silviu Sohorca – administrator parohial.
9. Vestit: 28 octombrie, 4 și 7 noiembrie, cu dispensa Oficiul vicarial, fără dată și număr².

XXVII

1. **Vincentiu Dărăban** – văduv, plugar, **Nastasia Strugariu** – fată căzută de plugar.
2. 22 noiembrie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Între Uliți, nr. 50.
mireasa: născut în Sângeorgiu, Între Uliți, fără număr.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 28 ani, văduv, mireasa: 27 ani, celibă.
6. Todor Dărăban și Pelagia.
Gherasim Strugariu și Ioana.
7. a) Ioan L. Pop și Precup Varvari, căsătoriți.
b) Cosma Berciu și Cătălina, soția sa.
8. Vasile Pop – capelan.
9. Vestit: 14, 21 și 28 octombrie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 338 din 21 noiembrie³.

¹ Ibidem, poz. 25.² Ibidem, poz. 26.³ Idem, p. 14-15, poz. 27.

Alexandru DĂRĂBAN

XXVIII

1. **Filip Lazar Costan** – june ostaș concediat de plugar, **Nastasia Morariu** – fată de plugar.

2. 25 noiembrie.

3. mirele: născut în Sângeorgiu, Pe Rogină, nr. 417.

mireasa: născut în Sângeorgiu, Între Uliți, fără număr.

4. ambii de confesiune greco-catolică.

5. mirele: 24 ani, mireasa: 24 ani, celibi.

6. Lazar și Paraschiva.

Grigore Morariu și soția.

7. a) Ioan Sohorca și Alexandru Șteopoe, căsătoriți.

b) Ioan Costan și femeia sa.

8. Vasile Pop – capelan.

9. Vestit: 14, 21 și 28 octombrie, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 355 din 24 noiembrie¹.

În anul 1888 au avut loc 28 căsătorii, toate între persoane de confesiune greco-catolică, 20 perechi fiind celibi, celibi+văduvi au fost 3, iar 5 fiind între văduvi. Cununiile au fost săvârșite în număr de 14 de preotul Silviu Sohorca, administratorul parohial greco-catolic al Sângeorzului, iar celelalte 14 cununii au fost săvârșite de capelanul Vasile Pop. Au fost 5 cazuri cu mirii născuți în alte localități, iar restul s-au născut în Sângeorgiu. În ceea ce privește părinții, nu este menționat niciunul dintre părinți sau a unuia dintre părinți în 12 cazuri, 9 cazuri sunt cu 9 mame văduve și 2 cu tați văduvi. De asemenea s-au înregistrat 3 cazuri de mirese orfane și un caz de mire orfan. Toate cununile s-au făcut cu dispensă aprobată de oficiul vicarial de la Năsăud, cu un impediment grad 6 consângeni.

1889

I

1. **Simion Alexi** – june de plugar, **Ioana Georgeș** - fată de plugar.

2. 11 februarie.

3. mirele: născut în Sângeorgiu, Între Uliți, nr. 147.

mireasa: născut în Sângeorgiu, Între Uliți, nr. 134.

4. ambii de confesiune greco-catolică.

5. mirele: 24 ani, mireasa: 22 ani, celibi.

6. Ilie Alexi și Ana, soția sa.

Maxim Georgeș și Iftinia, soția sa.

7. a) Mihăilă Cucu și Ștefan Buia, căsătoriți.

b) Ștefan Buia și Ioana, soția sa.

8. Silviu Sohorca – administrator parohial.

9. Vestit: 27 ianuarie, 3 și 10 februarie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 21 din 6 februarie².

¹ Ibidem, poz. 28.

² Ibidem, poz. 1.

Cununații din Sângeorz-Băi în perioada anilor 1888-1889

II

1. **Nicolae al George** – june de plugar, **Saveta Șorecău** – fată de plugar.
2. 15 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Pe Rogină, nr. 287.
mireasa: născut în Sângeorgiu, Valea Borcutului, nr. 411.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 26 ani, mireasa: 21 ani, celibi.
6. Filip al George și Dochia, soția sa.
Orfană.
7. a) Grigore Pop și Ioan P. Gabor, căsătoriți.
b) Ioan Scridon Șpaimoc și Nastasia, soția sa.
8. Silviu Sohorca – administrator parohial.
9. Vestit: 27 ianuarie, 3 și 10 februarie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 50 din 13 februarie¹.

III

1. **Ioan Anton (Puciu)** – june de plugar, **Ana Șpaimoc** – fată de plugar.
2. 16 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Pesta Apă, nr. 658.
mireasa: născut în Sângeorgiu, Între Uliți, nr. 4.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 26 ani, mireasa: 25 ani, celibi.
6. Tata: Ștefan Anton (Puciu).
Filip Șpaimoc și Senia, soția sa.
7. a) Ștefan Buia și Costan Oanea, căsătoriți.
b) Ștefan Buia și Ioana, soția sa.
8. Silviu Sohorca – administrator parohial.
9. Vestit de 3 ori: 3, 10 și 11 februarie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 51 din 13 februarie².

IV

1. **Ioachim Pop (Loginău)** – fecior, ostaș plugar, **Ileana Tahâș** - fată de plugar.
2. 18 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Între Uliți, nr. 67.
mireasa: născut în Sângeorgiu, Între Uliți, nr. 114.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 46 ani, mireasa: 43 ani, celibi.
6. Mama: Floarea Vart. Pop.
Mama: Anisia Călina, văduvă.
7. a) Isip Pop și Pantelimon Rusu (Călina), căsătoriți.
b) Ioan Dumitraș și Ioana, soția sa.
8. Silviu Sohorca – administrator parohial.

¹ Ibidem, poz. 2.² Ibidem, poz. 3.

Alexandru DĂRĂBAN

9. Vestit de 3 ori: 3, 10 și 11 februarie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 82 din 16 februarie¹.

V

1. **Costan I. P. Gabor** – june de plugar, **Ana Pop** – fată de plugar.
2. 18 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Între Uliți, nr. 126.
mireasa: născut în Sângeorgiu, Între Uliți, nr. 125.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 25 ani, mireasa: 21 ani, celibi.
6. Ioan P. Gabor și Titiana, soția sa.
Grigore Pop și Nastasia, soția sa.
7. a) Maxim Șorecău și Filip al George, căsătoriți.
b) Grigore Puițeu și Todora, soția sa.
8. Silviu Sohorca – administrator parohial.
9. Vestit de 3 ori: 27 ianuarie, 3 și 10 februarie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 67 din 14 februarie².

VI

1. **Alexandru Costan (Hâruța)** – june de plugar, **Marina Budușianu** – văduvă de plugar.
2. 18 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Între Uliți, nr. 48.
mireasa: născut în Sângeorgiu, Între Uliți, fără număr.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 25 ani, celib, mireasa: 26 ani, văduvă.
6. Filip Costan (Hâruța) și Ana, soția sa.
Nu este specificat numele părinților.
7. a) Isac Gogotă și Vartolomei Macavei.
b) Procopiu Buia și Ioana, soția sa.
8. Silviu Sohorca – administrator parohial.
9. Vestit de 3 ori: 3, 10 și 11 februarie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 66 din 14 februarie³.

VII

1. **Ioan Musteția** – june de plugar, **Dochia Anisie** – fată de plugar.
2. 21 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Strada Principală, nr. 631.
mireasa: născut în Sângeorgiu, Strada Taberei, nr. 274.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 27 ani, mireasa: 23 ani, celibi.

¹ Ibidem, poz. 4.

² Ibidem, poz. 5.

³ Ibidem, poz. 6.

Cununații din Sângeorz-Băi în perioada anilor 1888-1889

6. Mama: Ileana, căsătorită a doua oară Costan.
Mama: Titiana, văduvă.
7. a) Ilie Ogâgău și Filip Pop, plugari.
b) Cifor Ianoșiu și Dochia, soția sa.
8. Silviu Sohorca – administrator parohial.
9. Vestit de 3 ori: 3, 10 și 11 februarie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 96 din 19 februarie¹.

VIII

1. **Alexandru (Condrate) Budușianu** – june de plugar, **Maria Oanea** – fată de plugar.
2. 21 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Între Uliți, nr. 37.
mireasa: născut în Sângeorgiu, Între Uliți, nr. 66.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 23 ani, mireasa: 18 ani, celibi.
6. George Budușian și Tecla.
Tata: Costan Oanea.
7. a) Silivan Andronesi și Filip Șpaimoc.
b) Ioan Cl. Buia și Maria, soția sa.
8. Silviu Sohorca – administrator parohial.
9. Vestit de 3 ori: 3, 10 și 11 februarie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 97 din 19 februarie².

IX

1. **Mihăilă Macavei (Gagia)** – june ostaș de plugar, **Șiofronea Gogotă** – fată de plugar.
2. 23 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Pe Rogină, nr. 195(442).
mireasa: născut în Sângeorgiu, Peste Apă, fără număr.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 24 ani, mireasa: 25 ani, celibi.
6. Vartolomei Macavei și Ioana.
Isac Gogotă și ...
7. a) Donise Șpicil și Nicolae Cârțu.
b) Toader Ciocan și Trifilia, soția sa.
8. Silviu Sohorca – administrator parohial.
9. Vestit de 3 ori: 3, 10 și 11 februarie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 121 din 21 februarie³.

X

1. **Vasile Rusu** – fecior de plugar, **Raveca Costan** – fată de plugar.
2. 23 februarie.

¹ Idem, p. 15-16, poz. 7.

² Ibidem, poz. 8.

³ Ibidem, poz. 9.

Alexandru DĂRĂBAN

3. mirele: născut în Sângeorgiu, Pe Petriș, nr. 264(371).
mireasa: născut în Sângeorgiu, Peste Apă, nr. 664.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 24 ani, mireasa: 24 ani, celibi.
6. Orfan.
Nechita Costan și Melintia.
7. a) Simion Rusu și Precup Varvari, plugari.
b) Ioan Râmbulea (Uscatu) și Senia, soția sa.
8. Silviu Sohorca – administrator parohial.
9. Vestit de 3 ori: 10, 11 și 17 februarie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 122 din 21 februarie¹.

XI

1. **Eliseu Tahâș** - june de plugar, **Mărina Cârçu** – fată de plugar.
2. 23 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Între Uliți, nr. 136.
mireasa: născut în Sângeorgiu, Valea Borcutului, fără număr.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 25 ani, mireasa: 20 ani, celibi.
6. Leon și Ileana.
Ieremie Cârçu.
7. a) Precup Varvari și Ieremie Cârçu.
b) Anchidim Cârçu și Paraschiva, soția sa.
8. Silviu Sohorca – administrator parohial.
9. Vestit de 3 ori: 10, 11 și 17 februarie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 142 din 22 februarie².

XII

1. **Toader Tahâș** - văduv, plugar, **Ileana Buia** – fată de plugar.
2. 25 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Între Uliți, nr. 137.
mireasa: născut în Sângeorgiu, Strada Principală, fără număr.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 42 ani, văduv, mireasa: 25 ani, celibă.
6. Nu este specificat numele părinților.
Costan al Solomon Buia, văduv.
7. a) Ioan Șorecău și Leon tahâș, plugari.
b) Luca Luci (Treancă) și Iftinia, soția sa.
8. Silviu Sohorca – administrator parohial.
9. Vestit de 3 ori: 14, 17 și 24 februarie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 143 din 22 februarie³.

¹ Ibidem, poz. 10.² Ibidem, poz. 11.³ Ibidem, poz. 12.

Cununații din Sângeorz-Băi în perioada anilor 1888-1889

XIII

1. **Dionisiu Jarda** – fecior de plugar, **Ioana Siminic** – fată de plugar.
2. 28 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Peste Apă, nr. 220.
mireasa: născut în Sângeorgiu, Peste Apă, nr. 266.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 49 ani, mireasa: 22 ani, celibi.
6. Leonte Jarda Lupașcu, văduv.
Ștefan I. Siminic.
7. a) Nechita Siminic și Toader A. Jarda, căsătoriți.
b) Dănilă Petri și Iftinia, soția sa.
8. Silviu Sohorca – administrator parohial.
9. Vestit de 3 ori: 27 ianuarie, 3 și 10 februarie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 163 din 26 februarie¹.

XIV

1. **Grigore Jarda** – văduv, plugar, **Senia Șorecău** – văduvă de plugar.
2. 25 iulie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Pe Rogină, fără număr.
mireasa: născut în Sângeorgiu, Valea Borcutului, nr. 290.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 52 ani, mireasa: 48 ani, văduvi.
6. Nu este specificat numele părinților.
7. a) Ilie Ogăgău și Ioan G. Hâruga.
b) Grigore I. Artemie Jarda, văduv; Dochia I. Ștefan Varvari, văduvă.
8. Silviu Sohorca – administrator parohial.
9. Vestit: 11, 12 și 14 iulie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 220 din 19 iulie².

XV

1. **Ilie Todor** – june de plugar, **Dochia Buia** – fată de plugar.
2. 2 august.
3. mirele: născut în Hordou.
mireasa: născut în Sângeorgiu, Strada Principală, nr. 506.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 52 ani, mireasa: 48 ani, văduvi.
6. Ioan Todor din Hordou.
Simion Buia și soția sa.
7. a) Iovu Buia și Ioan S. Buia, căsătoriți.
b) Dămian Nechita și Irina, soția sa, din Hordou.
8. Silviu Sohorca – administrator parohial.
9. Vestit: 11, 14 și 21 iulie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 226 din 2

¹ Ibidem, poz. 13.² Ibidem, poz. 14.

Alexandru DĂRĂBAN

august¹.

XVI

1. **Dumitru Petre Ordace** – văduv, plugar, Maria Sfrengeu – fată de plugar.
2. 3 august.
3. mirele: născut în Parva.
mireasa: născut în Sângeorgiu, Valea Borcutului, fără număr.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 43 ani, văduv; mireasa: 33 ani, celibă.
6. Nu este specificat numele părinților.
Mama: Todosia, văduvă.
7. a) Gherasim Timocea și Grigore P. Ordace din Parva.
b) Grigore P. Ordace și Firoana, soția sa, din Parva.
8. Silviu Sohorca – administrator parohial.
9. Vestit: 7, 10 și 14 iulie, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 225 din 1 august².

XVII

1. **Tănase Costan** – văduv, plugar, **Maria Georgeș** - fată de plugar.
2. 5 august.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Între Uliți, nr. 75.
mireasa: născut în Sângeorgiu, Între Uliți, fără număr.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 32 ani, văduv; mireasa: 27 ani, celibă.
6. Nu este specificat numele părinților.
Gavrilă Georgeș, văduv.
7. a) Filimon Costan căsătorit și Gavrilă Georgeș, văduv.
b) Maxim Costan și Ileana, soția sa.
8. Silviu Sohorca – administrator parohial.
9. Vestit: 27 iulie, 1 și 4 august, fără impedimente, cu dispensa Oficiul vicarial nr. 227 din 4 august³.

În anul 1889 au avut loc 17 căsătorii, toate între persoane de confesiune greco-catolică, 11 perechi fiind celibi, celibi+văduvi au fost⁴, iar 2 fiind între văduvi. Cununiile au fost săvârșite toate 17 de preotul Silviu Sohorca, administratorul parohial greco-catolic al Sângeorzului. Au fost 2 cazuri cu mirii născuți în alte localități, iar restul s-au născut în Sângeorgiu. În ceea ce privește părinții, nu este menționat niciunul dintre părinți, 4 numai numele mamei, 6 num ai numele tatălui, 3 cazuri sunt cu mame văduve și 2 cu tați văduvi. De asemenea s-au înregistrat un caz de mireasă orfană și un caz de mire orfan. Toate cununiile s-au făcut cu dispensă aprobată de oficiul vicarial de la Năsăud, fără nici un impediment grad 6.

¹ Idem, p. 16-17, poz. 15.

² Ibidem, poz. 16.

³ Ibidem, poz. 17.

Alduitul cununii (La secere)

TRAIAN GHERMAN¹

Obiceiul de a duce acasă *cununa*, după ce s-a gătat de secere, îl au toți românii din Ardeal. Chiar și în ținuturile mai sterile, unde principala ocupație a locuitorilor nu poate fi agricultură, aflăm acest obicei.

La Sângeorzul-Românesc, județul Năsăud, holda de grâu nu se prea face, fiind locul muntos și rece, se samănă aproape numai ovăs, pe văi puțin cucuruz și, abia unde și unde, câte un pâlc de grâu de primăvară. Cu toate acestea, fiecare ține să aivă cunună de la secerat. Și cum cununa se face numai de grâu, – sau împrumutată de la unul care a sămănat grâu atâtea spice, cât să-și facă cunună sau, apoi, ca să nu fie constrâns a cere, samănă într-o margine atâta grâu ca să aivă pentru cunună.

Forma cununei e rotundă, ca să o poată pune pe cap: e o împletitură de spice *în trei*, pe care o înfășură în jurul capului de două ori. Fac apoi un *struț* mare, – un mănunchiu de spice – care, la mijloc e legat, iar în partea de jos paiele sunt resfirate și le leagă de cunună – colacul cununii – încât astupă tot golul de la cunună, formând o pălărie.

Struțul acesta fiind mare și greu, ca să cumpănească într-o parte sau alta, îl leagă cu un brâu pe la mijloc și fata, care duce cununa, ține cu mâinile de cele două capete ale brâului, ca să nu pice de pe cap.

A duce cununa de la secerat e un lucru de cinste și o duce totdeauna o fată, de regulă neam cu gazda căsiei. Ca să se evite neînțelegerile la alegerea persoanei, de obicei stăpânul casei are cuvântul hotărâtor.

Cununa se face după ce stăpânul a gătat de secere. Îndată după seceratul holdei, seceră-

¹ Traian Gherman (20 septembrie 1879 - 28 februarie 1961) a fost mereu pasionat de cercetarea din domeniul patrimoniului popular devenind astfel un pionier în domeniul cercetării culturii populare. Este cunoscut faptul că el este editorul revistei *Comoara satelor*, o importantă revistă lunară de folclor din Transilvania. Acesta s-a născut la Corpadea, județul Cluj. A absolvit Teologia și Filosofia la Blaj, apoi a studiat la Facultatea de Fizică și Matematică la Budapesta, în perioada 1903- 1907. A fost profesor la Blaj, la Liceul de băieți, între anii 1907-1919, apoi la Liceul de fete între 1919-1928. S-a implicat în activitățile organizatorice ale Resortului Cultelor și Instrucțiunii Publice al Consiliului Dirigent, precum și în cele de organizare a Universității românești de la Cluj. A fost avansat în funcția de Inspector Școlar Regional și apoi Inspector General pe țară pentru învățământul secundar, normal și seminarial (1929-1933), fiind numit membru al Consiliului Inspectorilor Generali din România. Încă din primii ani de profesorat, Traian Gherman este preocupat de elaborarea unor monografii ale satelor care să conțină și tradiții și legende legate de trecutul satelor. În același timp a pregătit și material pentru o lucrare despre figuri celebre din literatura universală precum și alcătuirea unor monografii școlare, însă aceste lucrări nu au fost tipărite. Traian Gherman a îmbinat munca de culegător cu cea de cercetare în domeniul folclorului și al etnografiei, publicând câteva din lucrările sale. A promovat culegerea și valorificarea culturii populare românești din Transilvania, prin intermediul revistei pe care o conducea, *Comoara satelor*. Din anul 1929 a fost profesor de fizică la Liceul „George Barițiu” din Cluj, de unde s-a și pensionat (<http://old.upm.ro/jrsls/JRLS-11/Rls%2011%202093.pdf>. – accesat 08.XI.2023).

Traian GHERMAN

toarele mai istețe aleg spicele pentru cunună și după ce o găta, o așază pe capul fetei alese pentru ca să o aducă și toți secerătorii vin către casă în rânduri de câte cinci (dacă sunt mai mulți secerători). În rândul întâi, la mijloc, e fata cu cununa și de două părți câte două fete; cele două de lângă cunună o duc de braț pe fata cu cununa pe cap. aici nu se pot înconjura totdeauna neînțelegerile, care fete să fie în șirul întâi și, mai ales, care să ducă de braț pe fata cu cununa.

De la secere pleacă cântând – pe o melodie proprie, foarte monotona și tânguitoare – următoarele:

Cununa de unde pleacă,
Rămâne țarina-ntreagă;
Cununa de unde vine
Rămâne țarina plină.

și

Așa-i rândul fetelor
Ca și rândul merelor:
Până-s mere mărunțele,
Stau rânduri pe crângurele,
Dacă prind a se mări, ele prind a se răi¹.

Când ajung la poarta gazdei, încep următorul cântec:

Mătură-ți gazdă coșu'
de grâu' cel legumos,
ț-aducem altu' frumos;
de grâu' cel de an,
ț-aducem alt din iest an.

Acest cântec îl repetesc până intră în casă și îl zic și aici, până înconjură masa, așezată acum în mijlocul căsii, de trei ori. În casă intră numai fetele, iar ceilalți secerători rămân în curte. Intrând fetele în casă, se pun în șir prinzându-se de mâini. În fruntea șirului e fata care *alduiește* cununa – nu fata care o aduce – după ea urmează încă două și, apoi, vine în rând fata cu cununa pe cap.

După ce au înconjurat masa de trei ori, se așează pe lavițe în jurul mesei, apoi fata, care în fruntea șirului, *alduiește* cununa în felul următor:

- Bună sară gazdă mare,
N-ai ieșit cu plosc-afară
înaintea cununii,
te-ai temut că n-om veni;
mai de mult am fi veni,
da' ne-o fost grâu'-mpletit,
și cu apă ne-o stropit;
mai de mult am fi plecat,
da' ne-o fost grâu' călcat
și cu apă ne-o udat.
Dumneavoastră așa v-ați lăudat,
când noi de-acasă am plecat,
c-aveți un voinic tânăr și frumos.
Voinicu' nu-i acasă,
Că grâu roșu ați măsurat

¹ Autorul regretă că n-a avut ocazie a putea nota mai multe.

Alduitul cununii (La secere)

și la moară l-ați mânat;
morariu' e dus în pădure,
să pască căpșune;
morărița, meșterița
o dat cioc-poc
ș-o venit moara la loc,
grâu roș
o picat în coș,
din coș o picat în piatră,
din piatră în covată,
tot trei tărățe
ș-o fărină,
pân-o fost desaga plină;
l-o adus acasă
la o jupâneasă,
l-o cernut printr-o sită deasă
de la Țarigrad aleasă.
Una îl cernea,
una-l frământa,
una-n cuptor îl băga;
o făcut un colac mândru și frumos,
scrisă-i fața lui Hristos;
colacu' rumpeți în două,
jumătate ni-l dați nouă;
colacu' rumpeți în tri,
cu aceia ni-ți ghici.
Trecui puntea și o vale,
până la iast' gazdă mare,
care primăvara ară,
are plug cu patru boi
și pogănici câte doi,
turmă mare de oi
ș-on lădoiu
cu taleri noi –
ne-a da și nouă doi,
mie unu, pintru minciună,
la fată pintru cunună;
cununa noastră e-n tri împletită,
casa dumnivoste de norod îngrădită;
crească podina cât casa
și vravu cât masa;
dintr-on spic
iasă otic,
dintr-o mână
o mierță plină.
Fii gazdă cu voie bună
de iasta mândră cunună;
să fii gazdă veseloasă

Traian GHERMAN

pe iast' cunună frumoasă. –
Noi cununa nu vom da
până plosca ni-ți arăta
ș-on voinic tânăr ni-ți da
și-n gură ne-a săruta.
Cine-a lua cununa
șie drept ca lumina,
ca lumina cea de său,
care-o pun domnii-n băcău;
ca lumina cea de ceară,
care-o pun domnii-n pahară;
să nu vie de la ușă,
să fie cu gușă,
nici de la pat,
c-a fi colțat;
să vie de la masă,
că ni-i copila aleasă.

Când gată alduitul, dacă gazda căsii are un fecior, acela sărută fata cu cununa, iar dacă nu are fecior, atunci, de regulă, ibovnicul ei care sau că a fost la secere, sau se întâmplă, să fie atunci seara la casă și el.

Feciorul, apoi, ia cununa de pe capul fetei, o așează în mijlocul mesei, iar gazda căsii o pune într-un cui pe perete.

În vremea ce se alduiește cununa, ai căsii stau de-o parte, alătura de ei și vecine mai curioase, care au intrat în casă altfel nepoftite.

Când vin cu cununa de-a lungul satului, de la porți le iasă în cale cu găleți cu apă, să ude cununa și, mai ales, acasă în curtea gazdei, căci dacă nu e udă, nu va fi mănos anul următor. Și, bineînțeles, nu udă numai cununa, ci și pe fata care o poartă și pe însoțitoarele ei.

Fiind pline de apă hainele de pe fete, se duc acasă să-și ieie alte haine ori dacă șed mai departe în sat, mamele trimit din bună vreme haine să se schimbe.

Se pun apoi la masă; în fruntea mesei stă fata care a adus cununa și alătura de ea feciorul care i-a luat-o de pe cap. celelalte se așează la masă în ordinea în care au fost înșiruite la înconjuratul mesei.

Mai întâi, li se dă vinars: prima oară închină gazda la fata care a alduit cununa și golește paharul; îl umple din nou și îl dă fetei care o alduit. Aceasta „se scoală mare” de pe laviță, ia paharul și închină:

Să trăiești gazdă, găzdiță
Io-ți închin o copiliță
cu mâneci albe pestrice;
Dumnezău cu mare dar,
cel ce înflorește florile
și pornește morile,
uscă fână' cu soare
și grâu' cu răcoare,
viață bună dumnitale.

Bea apoi paharul și ceilalți strigă „să trăiască”. Paharul își face drumul mai departe, toate închină vecinei care urmează, fără de a mai recita versuri. De regulă, li se dă trei-patru păhare.

Vine apoi rândul cinii. Li se dă acum trei feluri de mâncări: zamă, tocană de miel, curechiu cu carne, păsat ori altele.

Alduitul cununii (La secere)

În vremea cinii, ceilalți secerători stau în tindă sau în curte și fac haz cum mănâncă fetele la masă, ca să gate mai curând cu cina. Bărbații care au pus clăi sunt poftiți și ei la masă cu fetele.

Cât ține cina, muzica cântă, iar după cină se încinge un joc care ține uneori și până la miezul nopții, adunându-se aici și feciori și fete care n-au fost la secerat.

Auzite în Sângeorzul-Românesc, județul Năsăud, de la Varvara Pintelei¹.

Feciori și fete din Sângeorz-Băi

de Romulus Vuia - Muzeul Etnografic al Transilvaniei, Romania – CC BY-SA.

https://www.europeana.eu/item/952/Culturalia_165bbb18_ca4c_4006_98ae_8edcef38657d

¹ *Comoara Satelor*, Blaj, Anul IV, 1926, nr. 7-8, p. 101-107.

Activitatea Dr. Laurențiu Oanea prezentată în ziarul „Patria”

ALEXANDRU DĂRĂBAN

La 27 martie 1926, Ionel Brătianu depunea mandatul guvernului său, după încheierea celor patru ani de guvernare constituțională. Cei mai îndreptățiți să solicite succesiunea la putere erau naționalii și țăraniștii, dar Regele Ferdinand, sub influența lui Brătianu, încredințează formarea noii echipe guvernamentale lui Averescu, șeful Partidului Poporului.

Fruntași ardeleni Vasile Goldiș, Ion Lupaș și Ioan Lapedatu părăsesc Partidul Național Român și se înscriu în partidul lui Averescu, fiind excluși imediat din partid.

Rușinosul act de trădare comis din partea d-lor Vasile Goldiș, Ioan Lapedatu și Ioan Lupaș a ispitit și pe trei falnici preinși „conducători” ai județului nostru care, pentru interese materiale meschine și satisfacerea ambițiilor lor personale, au înțeles să trădeze cauza Partidului Național. Acest odios triumvirat era compus din dr. Victor Moldovan, dr. Laurențiu Oanea și dr. Vasile Pahone.

Organizația locală a Partidului Național au hotărât „purificarea” celor trei traseiști având convingerea că rezultatul alegerilor generale ce urmau să se desfășoare va pecetlui definitiv cariera politică a acestor transfugi.

După cum se poate vedea din cele expuse mai sus, traseismul politic nu este ceva nou pe meleagurile carpatine, remarcând „surpriza” oferită de consăteanul nostru, sângeorzanul Laurențiu Oanea, unul dintre „notarii” Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, care a căzut ispită „adulterului” politic care se practica și-n acele vremuri. Istoria ne oferă destule exemple nefericite.

În rândurile ce urmează continuăm să publicăm articole din ziarul „Patria” în care a fost prezentată activitatea politică a sângeorzanului dr. Laurențiu Oanea.

*

Laurențiu Oanea huiduit în comunele Mocod, Salva, Năsăud, Rebrișoara

Primim următoarea telegramă:

Trădătorul dr. Laurențiu Oanea, intenționând a ține adunări populare, a fost huiduit și fluierat în comunele Mocod, Salva, Năsăud, Rebrișoara.

Leonida Pop, Năsăud¹.

*

Scrisori din Bistrița

Se știe că rușinosul act de trădare comis din partea d-lor Vasile Goldiș, Ioan Lapedatu și Ioan Lupaș a ispitit și pe trei falnici preinși „conducători” ai județului nostru, care pentru interese materiale meschine și satisfacerea ambițiilor lor personale, au înțeles să trădeze în chipul cel mai ticălos cauza Partidului național. Acest odios triumvirat se compune din trans-

¹ *Patria*, Cluj, Anul VIII, 1926, nr. 75, p. 2.

Alexandru DĂRĂBAN

fugii: dr. Victor Moldovan, dr. Laurențiu Oanea și dr. Vasile Pahone.

Iată mobilul abject al actului de trădare:

Lui dr. Victor Moldovan i s-a pus în vedere drept recompensă pecuniară pentru trădarea săvârșită o mănoasă slujbă de subsecretariat de Stat la Ministerul Domeniilor pe care, bineînțeles, încă n-a primit-o.

Lui Laurențiu Oanea i s-a pus în vedere un mandat de deputat guvernamental în județul nostru, ca la adăpostul acestuia să-și poată continua în tihnă vechea meserie de intermediator de vagoane, care îndeletnicire *ilo tempore* (în acea vreme, s. n.) a fost suspendată prin destăinuirile senzaționale făcute de fostul secretar general averescan de la Ministerul Comunicațiilor, d-l inginer Cosmoviciu.

În ceea ce privește pe cel din urmă transfug, adică pe dr. Vasile Pahone, trebuie să recunoaștem că domnia-sa a fost nițel mai modest, mulțumindu-se cu prefectura și mașina județului nostru pe care, ce-i drept, le-a primit de îndată.

Când ne-a fost dat să aflăm că doi foști deputați ai județului nostru, aleși cu programul Partidului Național,, care nu numai în alegerile agricole și comunale, ci chiar până în ultimul moment se pretind drept luptători breveți ai Partidului Național. Dr. Vasile Pahone, plecat la București în așteptarea hainei de prefect naționalist și reîntors în costum de prefect liberal-averescan. Toți locuitorii județului nostru, chiar și rudele cele mai apropiate ale transfugului dr. Vasile Pahone, au înfierat cu o scârbă legitimă această imoralitate politică nemaipomenită.

Convocând noul prefect în ziua de 3 aprilie o ședință la Prefectura județului a încercat, prin gura mincinoasă a argatului său Laurențiu Oanea, să-și „justifice” trecerea la Partidul Averescan.

Laurențiu Oanea, secondat de Vasile Pahone, și-au început darea lor de seamă prin a prăvăli un adevărat puhoi de insulte și calomnii murdare la adresa d-lor Iuliu Maniu, Nicolae Iorga și Alexandru Vaida și aducând acestor fruntași ai Partidului Național învinuiri pur și simplu stupide și ridicole, au terminat prin a declara că dânsii sunt adevărații reprezentanți ai Partidului Național care înțeleg numai să „colaboreze” cu guvernul averescan.

Această dare de seamă, prin stabilirea formulei de colaborare a Partidului Național cu Partidul Avrescan se reduc la un act de excrocherie politică.

Atmosfera în sânul Partidului Național din județul nostru este hotărât purificată și nu putem decât să ne felicităm că ne-am scăpat de transfugii dr. Vasile Pahone, Victor Moldovan și Laurențiu Oanea, sub masca naționalismului fals, într-un adevărat consorțiu de exploatare.

După această adevărată purificare, Partidul Național din județul nostru pleacă cu cei mai siguri sorți de izbândă în lupta electorală, având convingerea că rezultatul alegerilor generale va pecetlui definitiv cariera politică a acestor transfugi ordinari, scoțându-i odată pentru totdeauna din circulația publică¹.

*

O întâmpinare

Primim spre publicare următoarele:

Onorată Redacție,

Subsemnatul îmi iau voie a vă ruga să publicați cele ce urmează, ca răspuns la afirmațiunile d-lui dr. Laurențiu Oanea apărute în nr. 83 al ziarul „Îndreptarea”, prin care încearcă a dezminți telegrama iscălită de mine și publicată în ziarul d-voastră:

D-l dr. Laurențiu Oanea, „copoiul politic” al județului Năsăud, care simțind mirosul frip-

¹ Ibidem, nr. 81, p. 3.

Activitatea Dr. Laurențiu Oanea prezentată în ziarul „Patria”

turii, a trădat Partidul Național în modul cel mai rușinos – nu are dreptul, nici calitatea să vorbească în numele Partidului național, fiind exclus din acest partid în ședința Comitetului Central ținută la Cluj în 9 I. c.

Pretinsele adunări populare cu mii de ascultători ținute în comunele de pe Valea Someșului sunt iluzii electorale ale acestui transfug și, ca o dovadă, că nu a fost ascultat, ba chiar huiduit în comunele Năsăud, Mocod, Salva și Rebrișoara îmi iau voie să-l invit să vină din nou, dacă are curajul, să mai țină adunări în aceste comune, pentru a-și lua încă o dată răsplata trădării credințelor și speranțelor grănicerilor, vestiți prin credință și statornicie și, care având conștiința valorii ce reprezintă, vor fi întotdeauna aderenți devotați și sinceri ai Partidului național condus de d-l Maniu și d-l Iorga.

București, 20 aprilie 1926.

Cu profund respect

Leonida Pop, profesor, comuna Năsăud, județul Năsăud¹.

*

Biruința de la Năsăud

... Triumviratul fripturist Pahone, Oanea și Moldovan a primit din partea electorilor năsăudeni lecția ce au meritat-o. S-au convins acești ahtiați după procopseală, că fericirea lumească nu constă în mulțumirea burții, ci numai și numai în satisfacția sufletului. O satisfacție, pe care ei nu o vor mai putea avea, din moment ce și-au vândut principiile pentru blid de linte...².

*

Simbolul zilei de 1 Decembrie

Insultarea lui Ștefan C. Pop

... Patriarhul Miron Cristea scrie următoarele în „adeverința” dată președintelui adunării naționale de la Alba Iulia:

„La cererea d-lui Ștefan C. Pop constat din parte-mi că am luat parte la Adunarea națională din Alba Iulia de la 18 noiembrie (1 Decembrie) 1918, interesându-mă de aproape de acțiunile politice ale românilor din acel timp...

Mai presus de toate, tot domnia-sa (Ștefan c. Pop, s. n.) a iscălit însăși actul Unirii cu patria mamă, iar dr. Laurențiu Oanea ca notar al adunării...³.

*

Primul Congres al foștilor întemnițați și internați politici

... Intrarea în sală a d-lui ministru Sever Dan a fost primită cu aplauze îndelungate, după care președintele ad-hoc dă cuvântul d-lui dr. Laurențiu Oanea – avocat, care spune în rezumat următoarele:

În semn de pioasă amintire față de foștii noștri camarazi de suferințe morți în temnițele ungurești sau în urma boalelor contractate în internare, rog congresul să se ridice în picioare. Adunându-ne aici în Clujul suferințelor noastre de odinioară, noi foștii întemnițați și internați politici de regimul unguresc, trebuie să ne aducem aminte de soarta noastră pecetluită în cazul când sfârșitul războiului ar fi fost nefavorabil idealului nostru național. Descriind apoi metodele mârșave ale serviciului de spionaj maghiar, care a înfundat atâtea temnițe cu patrioți

¹ Ibidem, nr. 87, p. 3.

² Ibidem, nr. 254, p. 1.

³ Ibidem, nr.265, p. 1.

Alexandru DĂRĂBAN

români din satele ardelene și bănățene, crede că uniunea ce va lua azi ființă să aibă la bază considerația morală și să pornească o mișcare pentru primirea despăgubirilor materiale în proporția celor suferite în timpul întemnițării sau internării. Ne aducem aminte – continuă d-l Oanea – în aceste momente de părintele internaților, d-l Ștefan Cicio-Pop, care în momentele acelea grele ne vizita în închisori și ne îmbărbăta, iar cea mai mare satisfacție am avut-o atunci când toate minoritățile din fosta monarhie au depus în mâinile guvernului ungar declarații de loialitate, numai conducătorii noștri români au refuzat categoric rezistând tuturor stăruințelor faimosului conte Tisza. Să fim și în viitor o expresie vie a idealurilor noastre naționale și să începem o campanie pentru ca suferințele și abnegațiunea noastră din trecut să servească de bază educației generațiilor viitoare, spre folosul neamului și patriei noastre întregite...

După ședința primă, congresiștii s-au întrunit la o masă comună în grădina de vară „Lido”. La masă au rostit cuvântări Laurențiu Oanea, Pompei Fărcaș, Emil Marcu și Septimiu Popa...¹.

*

Între timp dr. Laurențiu Oanea a trecut la liberali. La alegerile din 1931 a candidat pe listele Partidului Național Liberal pentru Senat în circumscripția electorală Năsăud². Ziarul „Patria a continuat să publice articole împotriva lui Laurențiu Oanea.

*

Nerușinarea liberalilor din județul Năsăud

În loc să-și pună cenușă pe cap, liberalii insultă din nou cu neobrăzare

În urma arestării pentru crima de Lèse-Majesté a candidatului Oanea, liberalii năsăudeni, discipoli credincioși ai insultătorului Coroanei, au răspândit în județ un manifest de trivială nerușinare. Iată acest produs al unor oameni pe care ura i-a orbit cu desăvârșire:

„Frați alegători! Trădătorul graniței Vaida-Voevod și haimanaua de trei ori fripturistă Victor Moldovan, văzându-și periclitată reușita alegerii prin prezența în județ a candidaților Partidului Național-Liberal, au pus la cale o mișească înscenare pentru a fi arestat d-l Laurențiu Oanea ca astfel să-și asigure reușita în alegeri. În fața acestei nemaiauzite mișelii, județul va răspunde strângându-și rândurile în jurul d-lui Laurențiu Oanea, candidatul Partidului Național-Liberal și nedând nimeni votul fariseului Vaida, care a mințit ca ministru de interne Năsăudul și pe alegătorii săi. Votați cu încredere lista Partidului Național-Liberal. Secretariatul organizației județene a Partidului Național-Liberal”.

În loc să-și pună cenușă pe cap și să se pocăiască, liberalii încep deci alte insulte. Acestui manifest, organizația național-țărănistă din Maramureș îi răspunde următoarele:

„Frați alegători! D-l dr. Laurențiu Oanea, candidatul partidului liberal din județul nostru a fost arestat, pentru că a atacat și insultat pe M. Sa. Regele. Lucru care a fost cercetat și constatat la fața locului de către d-l procuror general de pe lângă Curtea de Apel și alți doi magistrați din Cluj. Liberalii credincioși obiceiului lor, au ticluit o minciună și într-o nerușinată fițuică spun că d-l prim-ministru Vaida și d-l Victor Moldovan, candidații noștri, s-au temut de el și de aceea l-au arestat. Să știe toată lumea că d-l prim-ministru Vaida nu este împotriva ca d-l Laurențiu Oanea să fie lăsat pe picior liber, acum înainte de alegeri, dacă justiția va crede de cuviință, ca să nu poată spune liberalii că au fost opriți în propagandă și împiedicați în alegeri.

D-l Laurențiu Oanea va răspunde pentru faptele sale imediat după alegeri, căci nu poate

¹ Idem, Anul XI, 1929, nr. 113, p. 7.

² Ovidiu Bindea, Primele alegeri parlamentare din județul Năsăud organizate după urcarea pe tron a regelui Carol al II-lea, în „Acta Marisiensis, Seria Historia”, vol. 4(2022), Târgu Mureș, p. 113.

Activitatea Dr. Laurențiu Oanea prezentată în ziarul „Patria”

rămânea nepedepsit un nerușinat care nu are nimic sfânt, nici rege, nici țară, nici lege.

De aceea nu dați ascultare minciunilor sub care liberalii voiesc să-și ascundă vinovăția, vrând să facă pe d-l Oanea victimă politică.

Votați pe Partidul Național-Țărănesc!

Organizația județeană a Partidul Național-Țărănesc”.

Am publicat textul ambelor manifeste pentru ca cititorii să vadă diferența de ton și de cuvinte. Ele vorbesc de la sine. Singurul nostru comentariu este doar acela că atunci când liberalii vorbesc în acest fel despre d-l Alexandru Vaida-Voevod, făcându-l trădător al graniței pe omul care ne-a câștigat Basarabia, atunci, desigur, că au rostit și față de Coroană insultele pentru care sunt urmăriți de justiție¹.

*

D-l Laurențiu Oanea va fi menținut în arest

Ieri în 15 l. c. s-a dezbătut în fața Curții de Apel din Cluj apelul d-lui dr. Laurențiu Oanea, marele corifeu liberal de la Bistrița, care a fost aresta pentru Lèse-Majestăte. În apărarea sa, d-l Laurențiu Oanea a susținut că domnia-sa n-a rostit nici un discurs incendiar în ce privește Coroana la Bistrița și că totul este o înscenare.

Studiind dosarul, Camera de Punere sub Acuzare de pe lângă Curtea de Apel din Cluj a ordonat arestul preventiv de 30 de zile, care la Bistrița a avut curajul să calomnieze Casa Regală, la Cluj a cerut ca să fie internat în Clinică, declarând că este bolnav².

*

Cazul Oanea

Ieri s-a judecat la Înalta Curte de Casație și Justiție recursul avocatului dr. Laurențiu Oanea, șeful organizației liberale duciste din județul Năsăud, înaintat împotriva deciziei Camerei de Punere sub Acuzare. Înalta Curte de Casație și Justiție a respins recursul d-lui Oanea ca fiind nefondat. Menținând deciziunea Camerei de Punere sub Acuzare, respectiv ordonanței definitive a Tribunalului Cluj. Prin această ordonanță, după cum se știe, d-l Laurențiu Oanea a fost dat în judecată pentru Lèse-Majestăte, crimă săvârșită cu ocazia mai multor întruniri electorale, când d-l Oanea a atacat Coroana, calomniindu-o. Darea în judecată a d-lui Oanea este deci definitivă, procesul urmând a se judeca în curând³.

*

Un important grup de liberali va trece la Georgiști

Găsindu-se în preajma alegerilor comunale ale orașului Bistrița, când urmează să se împartă diferitele demnități „mai marilor” din organizația liberală din județul nostru, au intervenit o serie de neînțelegeri, care vor revoca fără doar și poate destrămarea completă a acestei organizații...

... Se zvonește că d-l senator dr. Laurențiu Oanea este pe punctul să demisioneze din Partidul Liberal împreună cu d-l dr. Teodor Ferezan, trecând la Partidul Georgist...⁴.

*

Cum a voit să-și păcălească partizanii senatorul Laurențiu Oanea de la Năsăud și cum a reușit ca să se ardă singur

¹ Idem, Anul XIV, 1932, nr. 138, p. 4.

² Ibidem, nr. 139, p. 2.

³ Idem, Anul XV, 1933, nr. 242, p. 4.

⁴ Idem, Anul XVI, 1934, nr. 184, p. 3.

Alexandru DĂRĂBAN

Cu activitatea d-lui Laurențiu Oanea, senatorul Năsăudului, ne-am ocupat în mai multe rânduri, dezvăluind fragmente din opera pe care o dezvoltă aici în detrimentul grănicerilor, a căror averi au încăput pe mâinile domniei-sale. Din prilejul ultimului reportaj, am promis că vom reveni cu alte chestiuni și, în special, ne vom ocupa cu așa zisa activitate „liberală” a acestui personaj. Ocazia a venit pe neașteptate și ea ne-a fost pregătită tocmai de d-l Oanea.

Senatorul Laurențiu Oanea – cel cu procesul de Lèse-Majesté – a fost președintele organizației liberale din județul Năsăud. A fost numai, deoarece astăzi domnia-sa nu contează decât cu titlul de senator și încă de președinte al „Regnei”, de unde, iarăși suntem siguri că în foarte scurtă vreme va fi scos. Azi, d-l Oanea este izolat, nemaivând în întreg județul nici prieteni și nici partizani, în afară de cumnatul domniei-sale, bulibașa Gagea de la Sângeorz-Băi. Era și de așteptat cu omul acesta să ajungă aici, pentru că știut este că acela care trăiește din minciună și spolierea semenilor săi, nu poate ajunge bine niciodată.

Laurențiu Oanea și-a mințit alegătorii, și-a înșelat prietenii și a jecmănit averea grănicerilor. Despre iureșul pe care l-a dat și, încă durere, îl dă în averea grănicerească, ne-am ocupat în ultimul nostru reportaj și avem toată nădejdea că, în scurtă vreme, se va ocupa și justiția. Pentru astăzi ne rămâne să vorbim numai despre situația politică a d-lui dr. Laurențiu Oanea. Iat-o!

Înainte de toate, arătăm aici că d-l Oanea a fost debarcat de la șefia organizației liberale din Năsăud, unde congresul, în unanimitate, a cerut plecarea lui și a proclamat de șef pe d-l dr. Dumitru Nacu, fostul prefect, pe care cumnatul bulibașei de la Sângeorz-Băi reușise să-l scoată de la Prefectură prin intrigi și calomnii exercitate pe lângă d-l Inculeț. Hotărârea congresului însă nu a fost aprobată de către conducerea centrală, iar până la noi dispozițiuni șefia organizației a fost luată de către d-l Dinu Brătianu. Prin acestea, conducerea centrală a sancționat debarcarea lui Oanea și a dat indirect câștig de cauză organizației. Cum însă la conducerea partidului și la vechii liberali d-l Oanea nu are nici o simpatie, domnia-sa și-a îndreptat privirile spre d-l Tătărescu și grupul „H”, nădăjduind ca astfel să ajungă din nou la șefie. În acest scop a invitat pentru Rusalii, la serbările din Monor, pe domnii Bejan și Petre Gheață, crezând că va reuși să-și demonstreze popularitatea. La Monor însă d-l Oanea s-a ars rău de tot, deoarece la serbări s-a dus și fostul prefect Nacu, pe care mulțimea l-a aclamat și l-a sărbătorit, ba ce e mai interesant, la banchet d-l Oanea nici n-a fost lăsat să vorbească, fiind huiduit de către țărani. Impresiile cu care s-au reîntors cei doi „hașiști”, desigur, că nu sunt deloc favorabile d-lui Oanea. De altfel întrevăderea pe care au avut-o domnii Bejan și Gheață cu d-l Nacu, evidențiază întru toate „succesul” pe care l-a repurtat Laurențiu Oanea la Monor și el oglindește „marea” popularitate de care se bucură acest om în Năsăud. Se spune chiar că Laurențiu Oanea a rugat pe d-l Bejan să-l împace cu dr. Nacu, dar că fostul prefect a declarat hotărât că nu poate sta de vorbă cu oameni de talia d-lui Oanea și a adăugat că d-l Bejan chiar se va rușina în curând de prietenia cu senatorul Oanea.

În jurul postului de prefect al Năsăudului, devenit vacant prin demisia d-lui Nacu, s-a dat o luptă acerbă între liberalii năsăudeni. D-l Laurențiu Oanea a crezut nimerit momentul ca să-și îndrepte situația și, în consecință, s-a pus pe lucru. A promis fiecărui membru din delegația permanentă județeană că-l va face prefect și n-a uitat nici de prietenii de la Cluj cărora, de asemenea, le-a asigurat prefectura. Astfel, la un moment dat, pentru postul de prefect al Năsăudului așteptau, cu fracurile călcate, următorii candidați „siguri” de reușită: prof. Olenic, prof. Partenie, dr. Chițu, de la Bistrița, precum și dr. Buia și dr. Bulbuc din Cluj. Pe profesorul Partenie l-a dus chiar la București unde, după o așteptare de mai multe zile, omul s-a convins că fusese tras pe sfoară și s-a întors supărat acasă. Rezultatul a fost că niciunul nu s-a învrednicit de prefectorat, iar treburile județului continuă să fie conduse de d-l inspector general Tomescu. Se crede chiar că viitorul prefect de Năsăud va fi tot fostul prefect, adică d-l

Activitatea Dr. Laurențiu Oanea prezentată în ziarul „Patria”

Nacu și, probabil, că tot domnia-sa va rămâne și șef al organizației. Se așteaptă numai reîntoarcerea d-lui Dinu Brătianu din străinătate pentru ca lucrurile să fie definitiv aranjate.

Firește, că oamenii văzându-se trași pe sfoară, au reacționat. Răspunsul lor a fost o nouă lovitură de măciucă pentru d-l Oanea, deoarece întreaga delegație permanentă județeană (adică cei pe care îi „făcuse” prefecti), a trimis o telegramă d-lui Inculeț în care s-a solidarizat cu fostul prefect Nacu și dezavuându-l pe d-l Oanea, a cerut imediata înlăturare a lui de la „Regna”.

Cu alte cuvinte, situația de astăzi a d-lui Oanea se aseamănă foarte mult cu aceea a Negusului: fără scaun de domnie, dar cu „o leacă de avere”. Cu singura deosebire, că pe fostul împărat al Etiopiei nu-l pândește o eventuală citație la magistratul instructor și alte mici neajunsuri de acest fel.

Am descris în rândurile de mai sus activitatea „politică” a d-lui Laurențiu Oanea. Să nădăjduim însă, că domnia-sa ne va mai prezenta ocazii de a-i scrie fragmente biografice, mai ales că neagra opoziție se apropie și odată cu ea, vin răspunderile și sancțiunile¹.

*

Pățania lui Laurențiu Oanea

De trei zile întreaga capitală râde pe socoteala pricopsitului senator bistrițean, dr. Laurențiu Oanea (cel cu jaful din pădurile grănicerești) care, crezând că, în sfârșit i-a sosit ceasul să-și salte organul gânditor spre scaunul de vicepreședinte al Senatului, s-a pus pe lucru. Profitând de faptul că d-l Ion Boeriu, fostul vice-președinte, căzuse în dizgrația mai marilor, s-a gândit că i-ar sta foarte bine domniei-sale în acest post și, deci – om curajos și întreprind – a început să dea din coate și din pungă. Duminică seara a organizat un ceai în apartamentele domniei-sale, servit de Casa Capșa, la care a invitat 76 de senatori – oameni cu trecere și vază – pentru a le solicita sprijinul, adică votul, în alegerea domniei-sale de vice-președinte al Senatului. S-a băut, s-a vorbit și iarăși s-a băut – mâncărurile fiind gustoase, băuturile excelente, iar serviciul extraordinar de luxos – până târziu, d-l Oanea Laurențiu se vedea deja, prin pâcla fumului de țigară și spuma șampaniei, agitănd clopoțelul la tribuna Maturului Corp.

Sindrofia s-a terminat târziu după cântecul cocoșilor, nota – un fleac – de 50.000 lei a fost achitată încă luni dimineața chiar de d-l Laurențiu Oanea, pentru a putea eventual cere repetarea după alegerea domniei-sale de vice-președinte. La orele 4 d. m. d-l Oanea s-a dus fericit la Senat. Își pregătise omul o mină de fericire, iar în buzunarul redingotei împăturase cu grijă hârtia ce cuprindea discursul de mulțumire.

Deziluzia n-a încetat însă ca să se producă. Deși candidat și sigur, dacă nu de o zdrobitoare majoritate, măcar de voturile alor 76 de convivi, d-l Laurențiu Oanea a căzut și încă cu glorie. N-a obținut decât 24 de voturi.

Să nădăjduim însă că palma dată luni de Senatul României jefuitorului grănicerilor nășăudeni, nu va fi prima și nici ultima.

Ceasul răspunderilor și al sancțiunilor se apropie, deși Laurențiu Oanea mai crede încă în tainele „ulițelor de scăpare” și în mantia proteguitoare a destinului².

¹ Idem, Anul XVIII, 1936, nr. 124, p. 4.

² Ibidem, nr. 259, p. 4.

LOCALITATEA SÂNGEORZ-BĂI ÎN PRIMII ANI AI PERIOADEI INTERBELICE

DORIN DOLOGA

Dacă perioada interbelică a fost o perioadă dură în istoria României, primii ani ai perioadei interbelice au reprezentat o perioadă infernală.

Primul Război Mondial a provocat României imense pagube umane și materiale.

Pierderile umane din Vechiul Regat cauzate de lupte s-au ridicat la 335.000 de morți și dispăruți, la care se adaugă 650.000 de civili morți din cauza epidemiilor de tifos și gripă spaniolă¹.

Agricultura se afla într-o situație deosebit de dificilă. Cultivarea plantelor a înregistrat, datorită războiului, mari scăderi. Producția cerealieră pe cap de locuitor a României a fost în anii 1921-1925 de doar 67,6 % față de nivelul mediu din anii 1901-1913².

În anul 1919 peste 26% din suprafața cultivată cu cereale a rămas nelucrată, în condițiile în care șeptelul atingea numai 50% din nivelul antebelic³.

Cultivarea plantelor a înregistrat în România pierderi mai mari în comparație cu țările vecine. Producția cerealieră pe cap de locuitor a României a fost în anii 1921-1925 de doar 67,6% față de nivelul mediu din anii 1901-1913, în timp ce în Bulgaria nivelul a fost de 72,1%, iar în Iugoslavia de 80,4 %⁴.

Ca urmare a războiului a scăzut numărul animalelor. Cele mai importante animale erau cele de tracțiune, boii și caii, deoarece cu ajutorul acestora se efectuau lucrările agricole, transportul recoltei și a lemnului necesare gospodăriei. În Vechiul Regat, Transilvania, Bucovina și Basarabia, numărul boilor a scăzut de la aproape 6 milioane în anul 1914 la 4,6 milioane de capete în anul 1919⁵.

Datorită scăderii producției agricole și a efectivelor de animale, în perioada 1920-1922 avuția națională era în agricultură și silvicultură de 1.170,2 lei aur pe cap de locuitor, față de 1.411,9 lei aur pe cap de locuitor în perioada 1912-1914⁶.

Până în anul 1922 agricultura țării nu a reușit să atingă nivelul de dinainte de război, deși s-au făcut mari eforturi pentru redresarea ei. De dezvoltarea acestui sector al economiei depindea rezolvarea altor probleme, cum erau: echilibrarea balanței comerciale și a finanțelor publice, asigurarea aprovizionării populației, a materiilor prime pentru unele ramuri industriale, crearea de disponibilități pentru procurarea de mașini și utilaje din străinătate necesare refacerii industriei⁷.

¹ Ilie Ceaușescu (coordonator principal), *România în anii Primului Război Mondial*, vol 2, București, Editura Militară, 1987, p. 698.

² Bogdan Murgescu, *România și Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Iași, Editura Polirom, 2010, p. 225.

³ I. Puia, *Relațiile economice externe ale României în perioada interbelică*, București, Editura Academiei R.S.R., 1982, p. 64.

⁴ Bogdan Murgescu, *op. cit.*, p. 225.

⁵ *Ibidem*, p. 230.

⁶ *Ibidem*, p. 220.

⁷ I. Puia, *op. cit.*, p. 70.

Dorin DOLOGA

Ca urmare a reformei agrare, proprietatea agricolă s-a fărâmițat și mai mult, trei sferturi dintre gospodării având mai puțin de 5 hectare, limita considerată de obicei în epocă minim necesară pentru asigurarea existenței unei familii¹. Exploatațiile mici nu erau favorabile producției agricole. Mai mult, prin reforma agrară țăranii au primit pământ, dar nu și animalele necesare pentru a-l putea lucra.

Chiar și în condițiile reformei agrare, ar fi fost posibilă redresarea producției de cereale. Astfel, constatând deficitul de animale de tracțiune, ministrul agriculturii, Constantin Garoflid a promovat în anul 1921 Legea motoculturii, prin care se acordau facilități la importul tractoarelor și înlesniri la cumpărare agricultorilor și asociațiilor acestora. În anul 1922 guvernul a abrogat însă legea și a reziliat contractele încheiate. Pe termen scurt această măsură a contribuit la echilibrarea deficitului bugetar, dar pe termen lung a avut efecte negative².

Ponderea exploatațiilor mijlocii, cuprinse între 10-20 hectare, considerate a avea potențialul cel mai ridicat în ceea ce privește producția pentru piață, era în România mai mic în comparația față de țările vecine. Astfel, în România această grupă forma 5,5% din numărul exploatațiilor și ocupa 12% din suprafață, în timp ce în Bulgaria procentele erau de 9,18 %, respectiv 24,69%, în Iugoslavia de 8,8%, respectiv 22,3%, doar Ungaria fiind mai aproape de România din acest punct de vedere cu 4,48 %, respectiv 14,99%³.

Scăderi însemnate s-au înregistrat și în industrie. În anul 1919 producția industrială se redusese la mai puțin de 50% față de nivelul antebeluc⁴.

În ceea ce privește industria extractivă, în Primul Război Mondial industria extractivă a petrolului și-a redus producția aproape cu 48%, iar cea de cărbune cu 55%⁵.

La rândul ei, producția industriei metalurgice reprezenta în anul 1920 doar 25% din cea realizată înainte de război. Ponderea cea mai mare revenea grupurilor de la Reșița și Hunedoara, care dețineau peste 70% din forța motrice întrebuințată în această ramură⁶. La Hunedoara producția siderurgică era în anul 1919 abia de 2,8 %, iar la Reșița de 33 % față de nivelul anului 1913⁷.

Scăderi importante s-au înregistrat și în ceea ce privește producția industriei alimentare, care reprezenta în anul 1919 circa 57 % față de nivelul anului 1913⁸.

După Primul Război Mondial România s-a confruntat cu scăderi ale producției economice mai mari în comparație față de alte țări din regiune. Producția industriei prelucrătoare era în România în anul 1921 de doar 47,2% față de anul 1913, în timp ce în Ungaria era de 64%⁹. Acest lucru se datorează faptului că mare parte a teritoriului României fusese teatru de război, în timp ce pe teritoriul Ungariei și al Bulgariei nu se dăduseră lupte, iar pe teritoriul Iugoslaviei luptele se duseseră doar în Serbia și Bosnia Herțegovina.

O altă ramură a economiei, transporturile, se aflau într-o situație dezastruoasă. Căile ferate și parcul de locomotive și vagoane au cunoscut mari distrugerii în timpul Primului Război Mondial. Astfel, numărul locomotivelor a scăzut cu 71%, al vagoanelor de mărfuri cu 85%, iar al vagoanelor de călători cu 61,5%¹⁰.

¹ Bogdan Murgescu, *op. cit.*, p. 229.

² *Ibidem*, p. 235.

³ *Ibidem*, p. 229.

⁴ I. Puia, *op. cit.*, p. 64.

⁵ *Ibidem*, p. 64.

⁶ *Ibidem*, p. 68.

⁷ *Ibidem*, p. 64.

⁸ *Ibidem*, p. 68.

⁹ Bogdan Murgescu, *op. cit.*, p. 225.

¹⁰ I. Puia, *op. cit.*, p. 64.

Localitatea Sângeorz-Băi în primii ani ai perioadei interbelice

Situația financiară era foarte grea. Datoria publică externă a României se ridica în anul 1921 la suma de 16.160.432.481 lei, fiind de aproape 15 ori mai mare față de cea de dinainte de Primul Război Mondial¹.

O situație dificilă se întâlnea și în domeniul militar, unde exista o mare varietate a modelelor de armament. În perioada 1922-1924 în dotarea Armatei Române se aflau 10 modele de puști, 9 modele de mitraliere, 5 modele de puști mitraliere și 8 modele de grenade². În înzestrarea Armatei Române se aflau până și puști japoneze Arisaka, arme capturate de la trupele bolșevice rusești.

În anul 1922/1923 bugetul alocat armatei a fost de 1,7 miliarde de lei³. Între 1920-1930 România a cheltuit pentru achiziționarea de armament și muniții destinate forțelor de uscat 2,3 miliarde de lei, din care doar 100 de milioane de lei pentru cumpărarea de armament nou, iar 2,2 miliarde de lei pentru achitarea muniției comandate înainte sau în timpul Primului Război Mondial și sosite în țară abia după încheierea conflagrației⁴. Soldații români erau încălțați cu opinci, dar datoriile contractate trebuiau plătite, căci băncile străine cereau plata acestora.

În ceea ce privește localitatea Sângeorz-Băi, au existat urmări directe ale Primului Război Mondial. Forța activă în agricultură s-a redus, din cauza celor 125 de morți, 31 dispăruți și a celor 43 de invalizi. Aproape 200 de gospodării au fost afectate de pierderile umane. Femeile au fost nevoite să-i înlocuiască pe bărbați la munca în agricultură, cu toate dificultățile pe care le-a presupus această situație.

Hrana insuficientă și epidemiile au dus la apariția gripei spaniole. La pierderile de pe front s-au adăugat și cele datorate gripei spaniole.

Rechizițiile, care sunt o măsură uzuală în timpul unui război, au afectat direct micile gospodării din Sângeorz-Băi.

Ca urmare a pierderilor umane și materiale, producția de cereale a scăzut. Dezorganizarea vieții economice are un impact major asupra producției. Fără producție nu există nici articole de vânzare. Târgul din Sângeorz-Băi nu a mai funcționat în primii ani ai perioadei interbelice.

Devalorizarea monetară din timpul Primului Război Mondial a avut o influență numai în sensul în care a crescut foarte mult prețul mărfurilor de strictă necesitate pe care le cumpăra țăranul.

Stăpânitorii străini s-au străduit și au și reușit să îi facă pe români să nu aibă încredere unul în celălalt și nici în ei înșiși. Până și succesele noastre ni se par rezultatul întâmplării și nu al meritului și al efortului nostru. În realitate, puține țări s-au confruntat cu greutăți atât de mari și a reușit să le depășească, așa cum a fost cazul României la sfârșitul Primului Război Mondial. Din fericire țara a avut atunci elite, chiar dacă nu erau numeroase, așa cum au fost regina Maria și primul ministru Ionel Brătianu. Progresul unei națiuni este determinat de calitatea elitelor, lucru valabil și astăzi. Susținem clasa politică pentru că altfel ar putea fi și mai rău, dar putem îi alege pe cei care știu ce trebuie să facă și nu pe cei care promit.

¹ *Ibidem*, p. 87.

² Dan C. Rădulescu, „Politica militară a Statului Român între anii 1922-1924”, în Ilie Ceaușescu (coordonator) *File din istoria militară a poporului român. Studii*, vol. 8, București, Editura Militară, 1980, p. 49.

³ *Ibidem*, p. 54.

⁴ Ilie Ceaușescu (coordonator principal), *Istoria militară a poporului român*, vol. VI, București, Editura Militară, 1989, pp. 165, 166.

Sângeorzul Românesc Anieșul

Vorbind de băile de la Valea Vinului, am pomenit, în treacăt, și de unul din cele mai frumoase sate românești ale românilor de oriunde Sângeorzul Românesc, aflat în drumul de la Năsăud spre cele două Rodne, în fermecătoarea vale a Someșului Mare.

Dar satul cu gospodării cuprinse, cu oameni bogați, mai are și altă faimă, a vestitelor sale ape minerale, care adună multă lume din tot cuprinsul Ardealului în timpul verii.

Apa, cât și vâlceaua în care se strâng izvoarele, se numește „borcut”, „fântână cu vin”, numire destinată aproape tuturor izvoarelor minerale ce conțin acid carbonic, în regiunea nord-vestică a Ardealului și Moldovei.

*

Cunoscute de aproape 150 de ani, izvoarele au fost chiar de la început proprietatea comunei Sângeorzul Românesc, care le administrează și astăzi.

Efectele lor terapeutice n-au fost însă scoase la iveală decât prin jumătatea secolului trecut, când s-au captat izvoarele și s-au făcut stabilimente pentru băi calde și reci.

Analizele chimice au dovedit că toate cele 5 izvoare captate, care alimentează băile, provin dintr-un singur bazin aflat la o mare adâncime, sub dealul compus din tuf calcaros și înconjurat de roci eruptive, care se continuă spre Rodna și Ilva Mică.

Temperatura apei variază între 11° și 12° C, de obicei mai ridicată în lunile de toamnă și mai scăzută primăvara și vara.

Apa limpede, incoloră, are un gust puțin sărat și pișcător, datorită marii cantități de acid carbonic liber. Astfel, izvorul nr. 2 cu 1.128 cm.³ la litru (după analiza prof. Ludovig și a dr.-ului Wilhelm Hanko) întrece în cantitatea de CO₂ izvoarele similare de la Bixad, Malnaș și rivalizează cu cele mai vestite ape alcaline cloruro-sodice din străinătate, ca: Rohitsch (Stiria), Gleichenberg (Stiria), Selters (Germania).

Pe lângă bicarbonatul de sodiu și clorura de sodiu, izvoarele mai cuprind însemnate cantități de bicarbonat de fier, mangan și chiar litiu.

În ce privește proporția la litru de clorură și bicarbonat de sodiu, apele de la Sângeorzul Românesc se aseamănă cu cele de la Luhatschowitz (Moravia), întrecându-le în ce privește cantitatea de părți solide și fiind cu mult superioare izvoarelor similare de la Gleichenberg și Selters.

Apele de la Sângeorz se recomandă, în special, în bolile de stomac (ulcer, dilatații, dispepsie), intestine, ficat, stimulând digestia, mărinđ secreția celor trei sucuri: gastric, pancreatic și intestinal, dar mai cu seamă mărinđ secreția fiarei.

Datorită acestei din urmă proprietăți ele au efecte miraculoase asupra cazurilor de icter (gălbinae).

Mărinđ diureza, se întrebuințează cu mult succes în bolile sistemului urinar și a organelor sexuale cum sunt: catarele vezicale, uretritele, prostatitele, inflamațiile cronice ale uterului, ovarite vechi și împotriva concrețiilor în bolile de rinichi.

Numărul cel mare al însănătoșirilor în boli de stomac a făcut ca să i se dea acestei stațiuni balneare numele de „Karlsbadul Ardealului”.

Climatul liniștit, datorită prezenței băilor la poale de munte cu aer curat primenit de oxi-

Sângeorzul Românesc Anieșul

genul unei bogate vegetații dau puțința începerii curei de apă încă de la 15 mai, ea putând să dureze până la 15 septembrie. Apa de la Sângeorz, având proprietatea de a nu-și altera compoziția sa chimică și a nu micșora cantitatea de CO₂ nici pusă în sticle, se vinde și în comerț, având pe lângă un gust plăcut și rol profilactic în timpul epidemiilor.

Stațiunea, înzestrată cu un parc bine amenajat care-și are originile din primele începuturi ale băilor cu joc de tenis și popice, bibliotecă, muzică, nu e lipsită nici de frumoase locuri de excursie în Valea Someșului Mare, în Valea Cormaia, bogată în păstrăvi, la stânele din vârful Dușii (1485 m.) și al Prelucii (1460 m.), care-și împinge înainte frumosul Corn al Arșiței sau mai îndepărtate: la valea Vinului și pozițiile pitorești care înconjoară această stațiune balneară, de care am vorbit într-un articol precedent.

Pe linia ferată ce duce de la Dej prin Beclean la Sângeorzul Românesc, în apropierea Dejului se află ruinele Cetății Ciceului, datorit de Craiul Matiaș Corvin lui Ștefan cel Mare. Aici a fugit de oștirea lui Suleiman Magnificul, reperate asupra Moldovei, Petru Vodă cu Doamna Elena și fiii săi, ca mai apoi amenințat cu vânzarea de unguri, să fugă la Țarigrad pentru a plăti cu galbeni iertarea de la turci și aducerea din nou în scaunul domnesc.

Dărmată pe la jumătatea secolului al XVI-lea de stăpânitorii Ardealului, cetatea de pe muntele Țăței a dispărut aproape cu totul în zilele noastre, datorită sânguinței cu care țărani au continuat opera asupritorilor lor.

Altă excursie se poate face la Năsăud, un însemnat centru românesc cu un frumos trecut istoric și sol cultural, Blajul de Nord al Ardealului. Aici e patria grănicerilor cu proprietăți și viață liberă căpătată pe timpul împărătesei Maria Terezia; cu conducători de seamă cum au fost: Grigore Moisil, Petru Tanco, botanistul Florian Porcius, etc. De asemenea la Hordou unde se află casa nemuritorului George Coșbuc, poetul țăranimii noastre.

*

Din Sângeorzul Românesc, prin satul Maieru, de unde pornesc spre târgul Dejului carele cu scânduri ieșite din ferăstraiele cele mari, 9 km. mai sus pe Valea Anieșului se află băile Anieș la poalele Măgurii Mari, înconjurate de jur-împrejur de pădurea de brazi.

Există două izvoare: unul „Antonia” dă apă de baie, celălalt „Livia” cea de băut asemănătoare cu apa de Erns, Bilin, Faschigen. Deși izvoarele de aici sunt întru nimic mai prejos cu cele de la Sângeorz, având doar o mai mică concentrare de bicarbonat de calciu și în plus bicarbonat de stențiu, magneziu, fosfat de calciu și acid silicic, ele se află astăzi cu totul în părăsire, de-abia servind interesele locale, de unde în secolul trecut erau locul de întâlnire în timpul verii al celor din Galiția și Bucovina, cu cei din Ardeal.

Datorită proprietăților alcaline sărate, apa izvorului „Livia” se recomandă cu mult succes în bolile de ficat, de asemenea în afecțiunile tubului digestiv întrecând apa de la Sângeorz în privința vindecării catarurilor respiratorii.

În imediata apropiere de valea vinului și de Sângeorzul Românesc, băile de la Anieș oferă, pe lângă excursiile pomenite cu privire la aceste localități și altele mai noi. Astfel, urmând Valea Anieșului Mare, în sus, apoi pe cărarea dintre Anieșul Mic și cel Mare ajungi la vârful numit Mihăiasa Bujdei (1801 m.). De aici, peste muntele Izvorul Mare, o potecă duce la Gemene (2212 m.). mergând mai departe pe creasta muntelui te întâmpină Ghergheleul (2160 m.) și Galații (2057 m.) și de la acest din urmă vârf poți coborî sau spre Maramureș sau peste Muntele Corongiș în valea Izvorului Mare care te duce la Valea Vinului¹.

¹ Presa, București, Anul I, 1923, nr. 128, p. 4 (articolul poartă semnătura lui V. Pușcariu).

RESTITUIRI

Din istoria despărțirii bisericii orientale de cea apuseană

MAXIM POP

La anul 382 s-a ținut alt sinod în Constantinopol, în care a prezidat Nectarie. Pe când se adunase aici episcopii, veni invitare de la apuseni să participe la sinodul convocat la Roma. Episcopii n-au mers la Roma, ci au trimis o scrisoare sinodală în care s-au scuzat că nu pot participa și au trimis deciziile conciliului din anul precedent. E foarte probabil cum că canonul III nu s-a așternut, scrisoarea vorbește numai de deciziile dogmatice și de ordinarea lui Nectarie și Flavian, iar Leon Marele zice expres cum că nu s-a așternut nicicând. De aici se redă cum că orientalii au voit să-i câștige valoare mai întâi în Orient, Teodosie împăratul a convocat la acest sinod și pe Grigore Nazianz. Acesta însă s-a scuzat că e morbos și s-a declarat că după experiența lui atari adunări promit puțin folos¹. Cu toate acestea, dânsul a arătat simțăminte de amicitie față de Nectarie cum că documentează epistolele sale. Apusul se vede că la început n-a fost aplecat a recunoaște pe Nectarie. L-a recunoscut însă la interpunerea lui Teodosie.

Nectarie, în timpul arhipăstoririi sale (381-397), a documentat destulă prudență și activitate, mai ales pentru unirea partidelor eretice cu biserica. La anul 390, în urma unei întâmplări scandaloase, o ordonat ștergerea penitenței publice, care se făcea sub conducerea unui preot, destinat anume spre aceea.

Încă sub Nectarie se văd deducțiunile trase din canonul al treilea de la anul 381 pentru

¹ Despre pofta de dispută a grecilor scrise Grigore lui Procopie: „Eu fug de orice adunare de episcopi pentru că nu am văzut niciodată să fi avut un sinod capăt bun; prin pofta de ceartă și învingere răul, existent în loc să se vindece, se mărește”. Chrisostom numește această poftă epidemie. Iar Grigore Nazianz zice: Și acum seamănă grecii cu totul atenienilor celor vechi și nu se îngrijesc de nimic decât să nareze și să audă noutăți, maștrii sunt autodidacți în teologie, servitorii pierd vară și sclavii fugiți ne țin prelegeri asupra celor mai grele probleme filosofice. Toată cetatea răsună de atari predici. Străzile, piețele, ulițele, toate laboratoarele croitorilor, toate chiliile servitorilor și culinele sunt pline de teologi. Dacă voiești a-ți schimba un ban la oarecare începe schimbătorul a-ți nara despre ... și ... ; dacă întrebi de prețul unei pâini, începe pitarul „Tatăl e mai mare decât fiul”. Dacă începi a vorbi despre o scaldă bună, te întrerupe altul și explică: Fiul e ... Nu știu cum să numesc acest rău epidemic, poftă de turburare ori nebunie. Cf. Hefele I. c. p. 37. Pichler I. c. p. 64.

Maxim POP

extinderea puterii episcopului bizantin. Un an înainte de moartea lui Teodosie a ținut Nectarie sinod în cauza de ceartă pentru scaunul metropolitan din Bostra, iscată între episcopii Gebadiu și Agapiu. Această afacere se ținea propriu de jurisdicțiunea patriarhului antiohian. Aici se vede a fi fost de față și patriarhii din Antiohia și Alexandria și totuși prezidiul l-a purtat Nectarie. S-a adus și decizia generală cum că pentru depunerea unui episcop nu e destulă judecata alor trei episcopi, ci se recere judecata unei provincii mai mari. E băcător la ochi că ambițiosul Teofil din Alexandria nu s-a opus, pe când pe succesorul lui Nectarie a cutezat a-l depune și la depunerea lui Chrisostom se aduc de motiv și aceea că se mesteca în provincii străine. Că n-a făcut opoziție lui Nectarie, a putut influența, între altele, și respectul față de curte. Asemenea a încercat Nectarie la provocarea lui Ambrozie¹ episcopul Milanului să depună pe clericul milanez Gerontiu, care devenise episcop al Nicomidiei, deci Nicomidia se ținea de dieceza Pontului. Depunerea n-a succes, opunându-se poporul. Următorul său însă totuși l-a depus.

De pe timpul lui Nectarie s-a introdus și sinodul permanent în Constantinopol care s-a înființa așa, ca mai mulți episcopi din provincie rămâneau timp mai îndelungat în capitală, parte pentru afacerile credincioșilor săi, parte pentru afaceri proprii voind a-și esopera unele foloase sau onoruri pentru sine. Uneori erau câte 60 de episcopi în capitală. Mulți dintre ei își aduceau plânsorile lor la împăratul care, câteodată, le decidea însuși cu consiliul episcopului capitalei, altă dată le încredința numitului episcop să le cerceteze însuși cu ceilalți episcopi. Adeseori chema însuși episcopul capitalei pe ceilalți la adunare, care se ținea sub prezidiul său, la ce se presupunea îndreptățit ca ordinarul locului. Mai ales se supunea dezbaterei acestor fel de adunări ceterile exarhilor între sine și cu mitropolii, pentru a căror judecare nu era încă nimic satorit în dreptul canonic și apelând la împăratul, acesta, de regulă, transpunea cauza episcopului care petreceau în capitală.. în forma aceasta atare adunare, de câte un colegiu de arbitri, prin uz însă s-a prefăcut într-un tribunal permanent și ordinar pentru cauzele prelaților mai înalți. acest sinod permanent a fost un vehicul puternic pentru extinderea puterii episcopului din capitală, a cărei părere era de regulă decizatorie².

După moartea lui Nectarie ocupa tronul din Constantinopol – cu toate piedicile ce le făcu Teofil din Alexandria – Ioan Chrisostom (398). El a fost una dintre cele mai frumoase flori, care a împodobit cândva scaunul episcopesc din Constantinopol. Activitatea lui s-a extins nu numai în dieceza sa, ci și la alte părți care au avut lipsă de ajutorul lui. Astfel a ordinar lucrurile în Asia Mică. Mai mulți episcopi au așternut plânsoare la sinodul permanent din capitală în contra episcopului din Efes, Antoniu (400). Sinodul a delegat trei episcopi să cerce acest lucru, însă murind Antoniu, a fost chemat însuși Chrisostom să meargă în Asia Mică spre a restabili ordinea și a împiedica diatribele simoniștilor. Ținând un sinod cu episcopii exarhatului, a pus lucrurile în ordine, 6 episcopi simoniaci au fost depuși, iar pe scaunul din Efes s-a ridicat Heraclie.

¹ Ceea ce a fost Vasile cel Mare, Grigore Nazianz și Ioan Chrisostom în Orient, aceea a fost Ambrozie în Apus. El a apărut biserica nu numai în contra ereticilor, ci chiar și în contra ingerințelor neiertate chiar și a împăraților catolici. În Orient, de exemplu, lingușirea episcopilor a introdus datina ca împărații în timpul serviciului divin ședeau pe un tron în cor, locul destinat pentru preoți. mergând împăratul Teodosie la anul 388 în Milan, a făcut asemenea. Ambrozie, prin un cleric, i-a spus că acest loc e destinat pentru preoți. Împăratul s-a scuzat că n-a știut și a ascultat bucuros. Reîntorcându-se în Constantinopol n-a mai intrat în cor. Întrebându-l Nectarie pentru ce nu mai șede în cor, răspunse: „Numai târziu am învățat a cunoaște diferența între un episcop și un împărat. Atâta timp a trebuit până am aflat un om care a cutezat a-mi spune adevărul. Nu cunosc pe altul care să merite numele de episcop decât pe Ambrozie”. Cf. Pichler l. c. p. 64 și 65.

² Hergenrother, l. c., p. 36 și urm.

Din istoria despărțirii bisericii orientale de cea apuseană

Din aceasta însă nu se poate conchide cum că dânsul, din ambiție sau pofta de a-și extinde jurisdicția, s-a amestecat în afacerea altor dieceze, pentru că acesta a făcut-o în Asia la rugarea episcopilor.

Cu toate acestea, mulți din ambițioșii săi succesori au aflat în procedura lui exemple pentru extinderea jurisdicțiunii lor și peste alte dieceze, așa că mai târziu s-a conchis cum că episcopul sau patriarhul de Constantinopol a putut și înainte de conciliul de la Calcedon a-și aroga supravegherea peste cele trei exarhate a Traciei, Asiei și Pontului¹.

Zelul său cel înfocat pentru promovarea binelui bisericii în genere și pentru promovarea moralității în special, pășirea energică în contra corupției de la curte, i-a făcut o mulțime de inamici, între care împărăteasa Eudoxia și mai mulți curteni. Afară de aceștia, mai mulți episcopi cu Teofil din Alexandria în frunte. Fiind acesta acuzat de călugării care de persecuția lui au fugit în Constantinopol, a fost provocat de împăratul Arcadiu să vină în Constantinopol și să se justifice înaintea lui Chrisostom. În loc de a face aceasta, căpăta concesiune de la împăratul să țină însuși sinod care să judece pe Chrisostom, fiind acesta învinuit cu o mulțime de greșeli scornite, între care și aceea că a ordonat preoți în dieceze străine.

Sinodul nu s-a ținut în capitală, temându-se de popor care iubea foarte tare pe arhipăstorul său, ci la Stejaru (ad quercum), adică la un bun a prefectului Rufin unde era un palat, o biserică și o mănăstire.

S-au adunat 36 de episcopi. Prezidiul l-a purtat exarhul Paul din Heraclea, nu Teofil din Alexandria, ca să nu fie lucru bătător la ochi. Treisprezece ședințe s-au ținut, 12 în contra lui Chrisostom și una în contra lui Heraclide. Acuzator principal a lui Chrisostom a fost diaconul său Ioan. Chrisostom n-a voit să se prezinte, ci ținându-și însuși sinod a provocat pe Teofil să steie înaintea sinodului, fiind acuzat cu 70 de puncte. Totodată a scris episcopilor adunați la Stejaru că de cumva voiesc ca și el să se prezinte înaintea sinodului, să excludă din sinod pe inamicii săi declarați, la din contra nu va veni, și de vor veni de 10 mii de ori după el. episcopii însă, în unanimitate, l-au depus. S-a trimis o scrisoare sinodală la împărat, la care s-au adus încă și alte puncte de acuzare și s-a cerut să se facă cercetare pentru crima vătămării de Majestate și să se exileze. Depunerea s-a comunicat și clerului din Constantinopol. Împăratul Arcadiu l-a și exilat. Însă aceasta a făcut o senzație atât de rea în popor, cât era aproape se revoltaseră. Întâmplându-se și cutremur de pământ, ceea ce s-a privit ca o pedeapsă dumnezeiască, s-a înfricoșat curtea și, cu deosebire împărăteasa atât de tare, cât ea însăși a recercat pe Chrisostom să se reîntoarcă.

Patriarhul se și reîntoarce, spre bucuria poporului, n-a voit însă a-și ocupa oficiul înainte de ce va fi declarat de nevinovat prin un sinod mai mare. De aceea se retrase la un bun aproape de Constantinopol. Poporul însă l-a astrâns să vină în cetate și să-și ocupe oficiul. Din nou ceru convocarea unui sinod, însă fără rezultat. După două luni se ridică o nouă furtună în contra lui. Se ridică, adică lângă biserica Sofiei, statuia împărătesei de argint. Cu ocazia ridicării, ce se întâmplă chiar în timpul serviciului divin, s-au făcut petreceri și jocuri scandaloase. Chrisostom a predicat și se zice a fi asemănat în predică pe împărăteasa cu Irodiada, care ceru capul lui Ioan. Sigur însă este, că făcându-și pe împărăteasa din nou inamică, s-a convocat sinodul care mai înainte în deșert l-a fost cerut Chrisostom. Membrii sinodului, îndreptându-se după suflarea vântului de la curte, pășiră în contra patriarhului. Fără a se lăsa în meritul punctelor de acuzare, se provocară la canonul 4 și 12 a sinodului antiohian din 341, în urma cărora un episcop depus prin concludul unui sinod nu-și poate reocupa scaunul decât iar pe bază de conclud sinodal. Chrisostom a combătut autoritatea acelu sinod, care a fost arian, însă majoritatea l-a depus. Împăratul a aprobat sentința. dregătorii împărătesei i-au împărțăsit sen-

¹ Cf. Teophan, Chron., p. 119 și 120 la Hergenrother l. c. p. 40 în notă.

Maxim POP

tința și i-au impus să nu intre mai mult în biserică și să nu iasă din casă. Poporul însă a fost pe partea lui și a participat la cultul divin numai acolo unde serveau preoți din partida lui.

Întru aceea se apropiau sărbătorile paștilor. În preseara zilei prime se adunară mulțime de credincioși cu pruncii ce aveau să primească botezul în biserică.

Miliția năvăli asupra lor ucigând și maltratând pe cei prezenți. Astfel se profana sărbătoarea paștilor (404) și asemenea scandaluri se întâmplară mai des.

Chrisostom, în virtutea canoanelor sinodului de la Sardica, a apelat la Roma. Teofil de la Alexandria încă s-a îndreptat la scaunul pontifical, cerând aprobarea sentinței aduse în sinodul de la Stejaru.

Pontificele Inocențiu I a pretins convocarea unui sinod stătător din episcopi orientali și occidentali, ecluzându-se amicii și inamicii celui acuzat. Lui Teofil i-a scris cum că fără cauză nu se va întrerupe comuniunea cu Ioan Chrisostom și, totodată, l-a provocat să vină la sinod în Roma. Deciziile sinodului său le-a declarat de nule și a ordonat cercetare nouă în Roma. Lui Chrisostom i-a recomandat paciența, deoarece momentan nu-i poate ajuta fiind împiedicat de cei puternici.

Întru aceea Chrisostom a fost trimis în exil la 9 iunie 404 și în locu-i s-a ales Arsaciu, fratele lui Nectarie. Exilarea lui Chrisostom și focul iscat în capitală, care a ruinat catedrala, a turburat poporul foarte. Ioaniții – cum se numeau partizanii lui Chrisostom – se alipiră de scaunul apostolic, care împreună cu tot Occidentul privea pe Arsaciu de uzurpator și mai voia a suferi orice maltratare, decât a-l recunoaște. În anul 405 a trimis pontificele o scrisoare mângâietoare clerului și poporului din Constantinopol. Întrepusu-s-a la Honoriu, împăratul apusean și prin acesta la Arcadiu, împăratul oriental. Toate însă au fost în deșert. Chrisostom a fost dus din Niceea la Cucusus în Armenia, de aici în alte locuri și mai în urmă la Comana, lângă Marea Neagră, unde muri la anul 407 în 14 septembrie¹.

Turburările însă n-au încetat după exilarea lui Chrisostom și nici moartea Eudoxiei, nici a lui Arcadiu, care muri la 7 luni după Chrisostom le-a putut pune capăt. Sigur punerea numelui lui Ioan Chrisostom în dipticele² bisericii din Constantinopol prin Attic, succesorul lui Nectarie, a putut domoli încâtva spiritele. Timpul de un an al păstoririi lui Arsaciu a fost destul pentru a-și câștiga ura fiilor săi sufletești, mai ales după ce dânsul urmă pe scaunul episcopiei Constantinopolului după un Ioan Gură de Aur, ca și fratele său după Grigore Nazianz.

Succesorul său Attic, om erudit și înțelept, a purtat demnitatea episcopală mai 20 de ani și a știut folosi acest timp pentru a-și ridica puterea bazându-se pe principiul că organizarea bisericească are să se îndrepte după cea politică.

Timpul a fost foarte acomodat pentru acesta. Pe tron ședea Teodosie II, un om piu, care pietate degeneră mai târziu în bigotism³. Născut mai mult pentru a fi călugăr ca domnitor, postea foarte mult, se scula foarte de dimineață și cânta rugăciuni cu cele trei surori ale sale. El

¹ *Preotul Român*, Gherla, Anul XIII, 1887, nr. 7, p. 262-268.

² Dipticele erau nescari tăblițe de scris puse una lângă alta. La romanii cei vechi au fost simple și se întrebuintau la economia casnică. Mai târziu se făceau din aur, argint, os de elefant, pe dinlăuntru se abduceau cu ceară și se foloseau pentru a se face notițe pe ele. Dacă erau mai multe table laolaltă se numeau triptycha, polytycha, etc. Consulii romani, la intrarea în serviciu, făceau daruri cu tăblițe de os de elefant a căror perete din afară era înfrumusețat cu sculpturi. Atari tăblițe s-au întrebuintat foarte tare și în bisericile creștine. Cf. Lubker Reall-Lexicon des Klasischeu Altertums, p. 313.

³ Odinioară veni la el un călugăr îndrăzneț și ceru oarecare grație. Neîmplinindu-i-se rugarea mai de multe ori a excomunicat pe împărat și s-a depărtat. Venind în palat unde se adunară cei ce aveau să mănânce cu el, a declarat că nu poate mânca până nu va fi absolvit. În deșert s-a năzuit episcopul a-l liniști, în deșert l-a absolvit, el nu s-a mulțumit până s-a aflat respectivul și l-a absolvit acela. Cf. Rohrbacher l. c. p. 490 și urm.

Din istoria despărțirii bisericii orientale de cea apuseană

s-a ocupat foarte mult cu lucruri religioase, a adunat o bibliotecă însemnată în care erau toate opurile exegetice. Frânele guvernării le purta mai mult sora sa Pulcheria. Împăratul se interesa atât de puțin de acestea, cât subscrisa orice act fără a-l citi. În deșert l-a făcut atent sora sa Pulcheria. Voind a-l convinge despre acest rău, a lăsat să se facă un act și l-a dat să-l subscrie fără a-l citi. Și ce era aceea? Un act prin care el vinde pe împărăteasa Eudoxia de sclavă.

Între astfel de împrejurări i-a fost ușor lui Attic, nu numai a-și extinde puterea scaunului său asupra bisericilor din Asia Mică și Franța, ci a încerca extinderea aceluia și spre apus pe contra scaunului Romei vechi. Pe baza principiului de sus, bizantinilor se păru a fi o anomalie că acum după ce provinciile ținătoare de prefectura Iliricului: ambele Macedonii, ambele Epiruri, Tesalia și Ahaia, s-au împreunat politicește cu imperiul oriental bisericește să stea sub jurisdicțiunea Romei vechi, a cărei patriarh era reprezentat prin arhiepiscopul din Tesalonic căruia, pe lângă titlul de vicar al scaunului apostolic, i s-au dat mai multe drepturi care propriu se compete numai patriarhului.

Pontificele Inocențiu I a întărit privilegiile date de predecesorii săi arhiepiscopului din Tesalonic și a supus jurisdicțiunii sale: Tesalia, Ahaia, Epirul, Creta, Dacia, Mesia și Dardania (412). Bonifaciu I, la anul 419, a întărit pe arhiepiscopul de atunci, Rufu, în drepturile date de predecesorii săi. El însă a trebuit să le și apere în contra uzurpării bizantinilor care încercau să ajungă cu puterea aceea ce nu li se compete după dreptul bisericesc. La anul 419 s-a înălțat Perigene din Patra la demnitatea de mitropolit a Corintului. Acesta n-a plăcut unor episcopi ilirici. Ei s-au plâns la Rufu, arhiepiscopul din Tesalonic, după aceea la pontificele Bonifaciu I. neavând rezultat plânsoarea lor, s-au îndreptat către patriarhul Attic și la dispunerea lui au convocat un sinod în Corint spre pertractarea cauzei lui Perigene. Pontificele a pășit în contra, a declarat convocarea sinodului de nulă, pentru că nu s-a făcut prin vicarul apostolic și s-a făcut pentru o cauză care s-a decis în Roma definitiv. Attic, însă, a exoperat de la împărat un edict prin care s-a oprit rezolvarea și deciderea de afaceri mai ponderoase (causae majores) în provinciile ilirice fără știrea arhipăstorului bisericii din Constantinopol, care se bucura de prerogativele Romei vechi (quae veteris Roame praerogativa laetatur). Aici se și ivește ideea de poziție coordonată a Romei noi cu Roma veche, care era să se sancționeze și din partea bisericii cu 30 de ani mai târziu în Calcedon. Și pe când se făcea această înnoire prin decret din partea puterii civile se zicea a se face pe baza canoanelor vechi care demanda a se observa și în provinciile ilirice¹.

În urma acesteia, pontificele păși cu energie pentru apărarea drepturilor sale. Pe episcopii ilirici îi admonia să conserve drepturile mitropolitului Rufu și să nu lase a se dezbina de jurisdicțiunea scaunului apostolic, încercând ajutorul acelora cărora prescrierile regulilor bisericești nu le da nici o putere mai înaltă.

Și împăratul Honoriu se interpușe pentru conservarea drepturilor Romei vechi. Rezultatul a fost un nou emis prin care Teodosie își revoca edictul de mai înainte timbrând de autori a lucrurilor întâmplare pe episcopii ilirici fără de-a aminti ceva de Attic. Emisul acesta nu s-a luat în codicele lui Teodosie, pe când edictul de mai înainte s-a pus în el și de aici în codicele lui Justinian.

De aici se vede iarăși năzuința curții de a apăra drepturile episcopilor din reședință și a sprijini pofta lor de înălțare, deși acum încă nu pășiră cu mijloace materiale a realiza dorințele

Din contră Pulcheria era o muiere înțeleaptă. Abia a fost de 16 ani, când senatul i-a dat titlul de Augusta (anul 414) și tutoratul peste fratele său. ea l-a căsătorit cu Eudoxia, fiica talentată și amicală a unui filosof păgân, pe care l-a întors dânsa la creștinism. Ambele au luat parte la toate afacerile bisericești și civile și au avut cea mai mare influență.

¹ Cf. Hergenrother l. c. p. 46, 47.

Maxim POP

lor.

Următorul lui Attic, Sinisiu, înălțat din prezbiter la treapta episcopiei în Constantinopol (427) mai ales prin influența laicilor, bărbat piu și binefăcător, ordina pe Proclu de episcop pentru Cyzic. Poporul însă nu-l primi, ci lăsa să-i ordoneze pe monarhul Dalmatru de episcop. Sinisiu se provoca la dispoziția lui Teodosie II, în urma căreia nu era iertat să se facă nici o ordine fără știrea și aprobarea episcopului din Constantinopol. Cyzicienii răspunseră că acel privilegiu a fost personal pentru Attic, iar Sinisiu n-a încercat a-l impune pe Proclu. De aici se vede că și în Orient n-a lipsit chiar opoziția în contra drepturilor pretinse de episcopul constantinopolitan. Această opoziție deveni din ce în ce mai debilă, mai ales în cele trei exarhate a căror episcopi erau mai aproape de capitală, însă mai săraci și mai necapabili de a face opoziție episcopilor din capitală, sprijiniți de curte și, mai târziu, dedați a participa la sinodul permanent prezidat de dânsul. În diecezele lor putea dânsul decide certe, ordina preoți, regula toate relațiile și din fiecare întrebuințare a puterii în modul acesta a trage cunoștințe noi pentru viitor.

Cu venirea exarhatelor în referința de subordonare față de Constantinopol, erau amenințate și celelalte patriarhate în privința drepturilor, cum au fost mai înainte atacate în privința rangului. Patriarhatul Antiohiei, care veni mai adeseori în atingere cu Constantinopolul, cutreierat prin turburările schismatice, putea face puțină opoziție. Cu atâta mai tare a putut însă să reziste biserica alexandrină glorificată prin marele Atanasie, avută de suvenire mărețe, în legătură continuă cu scaunul Romei. ținând tare cu acesta putea clerul bizantin ajutat de puterea civilă să câștige preponderența, nicidecum însă drepturi obligatorii sancționate bisericește. Condiția legăturii ei neconturbate cu scaunul Romei a fost tăria ei în ortodoxie. Până când a conservat-o Alexandria, până atunci a avut puțină frică pentru pierderea drepturilor sale. Patriarhul Teofil a pășit – deși cu mare ură și patimă – totuși nu fără nici un temei de drept în contra creșterii influenței bizantine, care în Chrisostom, fiind acesta ajutat mult și prin însușirile sale personale eminente, a progresat mult. Următorul său, marele apărător a ortodoxiei Ciril (412-444) păși cu asemenea energie pentru apărarea drepturilor sale și puse stavilă ambiției bizantine deși pe un timp scurt. În urmă rămase patriarhul Romei singur pe câmpul de luptă, a cărui consecință în conservarea drepturilor n-a putut frânge nici o putere civilă și nici o mașinațiune¹.

d) Nestorianismul. Conciliul de la Efes

Cu Nestorie, următorul lui Sinisiu, se începe lupta cea mare cristologică. El s-a născut la Germanicia în Siria. De timpuriu veni la Antiohia pentru înaintare în cultură. În scurt timp s-a distins prin vocea sa frumoasă și puternică și prin dexteritatea de-a vorbi ex improviso. Mai târziu deveni preot. Prin predicile sale, prin viața avitică și zelul pentru ortodoxie și-a câștigat un nume mare însă în toate lucrurile sale s-a dovedit o deșertăciune și năzuință după lauda mulțimii. El a fost cel dintâi care a arătat public o învățătură eretică a lui Teodor de Mopsuestia² predica de pe amvon. Murind Sinisiu, a fost înălțat Nestorie pe scaunul lui (10 aprilie 428) se spera ca în dânsul s-a căpătat un al doilea Chrisostom, arătând iubire spre predicare și mult zel contra ereticilor. Pentru aceea a fost cu bucurie recunoscut, atât de pontificele Celestin, cât și Ciril din Alexandria. În cea dintâi predică a vorbit pe împăratul Teo-

¹ Cf. Hergenrother l. c. p. 49.

² Teodor, episcopul de Mopsuestia, în Cilicia, a fost un exeget mare (391-428), a scris mai multe polemici contra ereticilor și comentarii după Sfânta Scriptură a comis însă mai mulți erezi, care au fost preludiul eresului nestorian.

Din istoria despărțirii bisericii orientale de cea apuseană

dosie cu aceste cuvinte: „Împărate! Dă-mi pământul curățit de eretici și-ți voi da cerul; ajută-mi a combate pe eretici și voi a-ți ajuta în lupta contra perșilor”. Însă pe când ardea el așa de tare de focul în contra ereticilor, pe atunci căzu însușii în un eres susținând învățătura lui Teodor de Mopsuestia, învățătorul său, cum că adică: în Isus sunt două persoane; persoana divină nu este unită fizic și hipostatic, ci numai moralmente, cu cea divină; omul format în pântecul Prea fericitei Maria e deosebit de persoana cuvântului; întruparea este oarecare copulară a cuvântului cu omul, care deja era întreg și deplin format în pântecul Prea Fericitei Vergura și pentru aceea nu a se numi „Născătoare de Dumnezeu, ci născătoare de Christos”¹. Învățăturile lui au excitat o mișcare mare. Mai mulți preoți au rupt legătura cu el. Poporul a strigat: „avem împărat, n-avem însă episcop”. Unii, chiar laici, i-au contrazis public când au predicat. Anume a făcut aceasta un Eusebiu, fără îndoială episcopul de mai târziu al Doryleului care, deși atunci laic, a fost între cei dintâi care au pătruns și au combătut învățătura lui. Nestorie, pe dânsul și pe alții, i-a numit oameni mizerabili, a trimis poliția contra lor, a lăsat să-i corbăcescă și să-i închidă. Mai tare a făcut aceasta cu călugării care au înaintat la împăratul o plângere în contra lui, care a ajuns până la noi^{2,3}.

(Va urma)

¹ Cf. Wouters, I. c. p. 277.

² Hefele, Conciliengeschichte, tom II, p. 149 și urm.

³ Preotul Român, Gherla, Anul XIII, 1887, nr. 8, p. 297-302.

DIN GRANIȚĂ

Dragostea lui Alexandru Odobescu pentru Ardeal

ȘTEFAN LUPU¹

Citise adică „Istoria Regimentului al 2-lea românesc de grăniceri transilvan”, scrisă de George Bariț și tipărită în 1874 șa Brașov și luase astfel cunoștință despre virtuțile ostășești ale acestor români, al căror eroism dovedit în cele mai grele războaie pe care le-a avut Austria cu numeroșii ei dușmani, formează și azi un motiv de mândrie pentru întregul popor român.

Regimentul românesc de la Năsăud, după cum a arătat George Bariț în amintita sa istorie, a fost înființat de Maria Terezia în 1762, ca o prelungire a cordonului de apărare tras de această împărăteasă de-a lungul granițelor Transilvaniei.

Misiunea lui era de a apăra hotarul împărăției dinspre Moldova de năvălirea turcilor, de a împiedica contrabanda ce se făcea la frontieră, de a urmări pe hoți și pe toți cei care încercau să treacă pe ascuns granița, de a forma carantine împotriva bolilor contagioase venite din Răsărit, iar la nevoie, de a lupta pe orice câmp de bătălie pentru biruința înaltului împărat de la

¹ Profesorul Ștefan Lupu s-a născut la 29.12.1897 în comuna Rebrîșoara, județul Bistrița-Năsăud. Urmează studiile secundare la Gimnaziul fundațional (grăniceresc) roman greco-catolic (1910-1918). Apoi s-a înscris la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității București (1918-1920), ultimii doi ani de facultate urmându-i la Iași (1920-1922). Între 1924-1940 a fost profesor titular la Liceul „Alexandru Odobescu” din Bistrița. În acest timp a desfășurat o activitate intensă ca ziarist profesionist, director, redactor responsabil, semnatar de articole al căror număr e de ordinul sutelor, la ziare precum „Săptămâna” și „Năzuința”; temele predilecte sunt literare, sociale și politice. A fost un pasionat de folclor. A fost membru al Partidului Național Tărănesc. Între 1952-1955 a fost arestat și deportat la Gherla, Canalul Dunăre-Marea Neagră, Jilava, Oradea pentru faptul că a făcut parte din comitetul județean al P.N.Ț. MANIU. La întoarcerea în libertate este acceptat ca bibliotecar și apoi în învățământ, la Școala Medie Mixtă din Bistrița (în prezent Colegiul Național „Liviu Rebreanu”) până la pensionare. A continuat să scrie pe teme de istorie literară, lămurește câteva probleme cu privire la biografia lui Liviu Rebreanu în polemica cu acad. Al. Piru. În 12.07.1973 a trecut în veșnicie la Bistrița (Nicolae Trifoiu și Gabriela Linul, „Doi Năsăudeni – Profesorii Ștefan Lupu – Ștefan Linul”, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 1999).

Ștefan LUPU

Viena.

Soldații regimentului au fost recruți din 44 de sate de pe Valea Rodnei, Bârgăului și Șieului. Ofițerii au fost, la început, toți străini, mai cu seamă germani și italieni. Cu timpul au pătruns în regiment și ofițeri români, proveniți din școala militară ce se înființase la Năsăud. Subofițerii și soldații au fost cu toții români.

Comanda regimentului a fost la Năsăud. Sediile companiilor însă au fost în satele mai mari, câte 3 până la 6 sate, formând o companie.

În timp de pace, bărbații făceau instrucție militară, lucrau la repararea și construirea de poduri și drumuri, iar tineretul, atât flăcăi, cât și fetele, se deprindeau cu îndeletnicirea plugăriei, industriei casnice și gospodăriei.

Tinerii nu erau căsătoriți până când nu dovedeau înaintea unui ofițer și a protopopului că știau rugăciunile, că au sădit un anumit număr de pomi, că se pricepeau la fabricarea lucrurilor casnice, că știau felul cum se conduce o gospodărie vrednică.

În urma unor astfel de învățături și deprinderi frumoase, satele grănicerești au ajuns, în timp destul de scurt, la o stare mai înfloritoare decât satele iobage.

Botezul sângelui regimentului al doilea grăniceresc l-a primit în 1779 la cetatea Tropau, în Silezia, unde a bătut trupele prusiene.

În războiul pe care Austria l-a declarat Turciei în 1788, regimentul a fost trimis în Bucovina, iar de aici trecut în Moldova, unde a luat parte la luptele ce s-au dat împotriva oștilor turcești, la Dorohoi, Fălticeni, Botoșani, Baia, Vaslui, Adjudul Nou, fiind adus după aceea, prin Pasul Oituzului, în Ardeal.

În primăvara anului următor, regimentul a respins, cu pierderi mari pentru dușmani, încercările turcilor de a pătrunde în Transilvania. Spre toamnă, trecând munții, a bătut un detașament turcesc care a fost silit să se retragă spre Pitești¹.

În 1790 s-a dat o mare bătălie la Giurgiu, „unde – după spusele unui distins istoric al acestui regiment – s-a petrecut una din faptele cele mai glorioase. Trei batalioane austriece de infanterie împresurate din toate părțile de turci, erau în pericol de nimicire totală. În acele momente supreme, regimentul al doilea românesc, așezându-se în formă de oblong, străbate prin desimea turcilor, semănând moarte și pieire până ce ajunge la camarazii săi cu care, unit, zdrobește liniile inamicului și-l ia la fugă. Cu această ocazie, caporalul Ioan Botta, un ostaș ca turnat din bronz, văzând pe căpitanul Zwillack înconjurat de șase turci, se repede asupra-le, ucide, rănește, îi fugărește și scapă pe căpitan. Pentru fapta eroică de la Giurgiu, regimentul fu lăudat, iar caporalul Botta decorat cu Medalia de Argint².

În anii următori regimentul grăniceresc de la Năsăud a luptat împotriva armatelor franceze pe Rin și în Italia.

Cea mai strălucită faptă de arme, soldații acestui regiment au săvârșit-o, în timpul acesta, la satul Arcole, din apropierea orașului Verona. Armata austriacă de aici, fiind bătută de armata lui napoleon, s-a văzut nevoită să se retragă.

Pentru asigurarea retragerii a fost lăsat al doilea batalion din regimentul românesc de la Năsăud, cu misiunea de a opri trecerea trupelor franceze peste podul de pe râul Apone.

De la rezistența ce aveau s-o pună la pod ostașii acestui batalion, atârna scăparea armatei austriece. Timp de trei zile batalionul a stat neclintit în fața dușmanului, zădărniciind toate încercările trupelor franceze de a trece podul.

¹ Datele au fost luate din „Istoricul Regimentului 2 Grăniceri Românesc” scris, în mare parte după istoria lui George Bariț, de locot.-colonel I. Dinulescu și tipărit în Pitești, 1933.

² Vasile Bichigean, Năsăudul centru grăniceresc, publicat în Anuarul Școlii Normale din Năsăud pe anul 1930.

Dragostea lui Alexandru Odobescu pentru Ardeal

După ce cinci generali francezi au fost răniți și scoși din luptă, în fruntea atacului s-a pus însuși Napoleon. Nici această încercare n-a izbutit. Numai a treia zi, de către seară, și numai după ce trupele franceze au făcut o mișcare strategică prin altă parte, batalionul s-a retras de la pod.

Apărarea podului a costat pe români pierderi sângeroase, dar și-au împlinit cu sfințenie misiunea ce le-a fost încredințată, scăpând de la nimicire armata împărătească.

Pentru eroismul lor, soldații batalionului au fost lăudați nu numai de generalii austrieci, ci și de împăratul din Viena și chiar de Napoleon. În raportul său către directoriul republicii franceze, acesta a fost nevoit să recunoască, nu fără oarecare necaz, că din cauza unui batalion „îndrăcit”, despre care el nu știa că era format din români, n-a putut învâli și strivi armata austriacă. Se zice că Napoleon ar mai fi adăugat „că de-ar avea el un asemenea batalion, ar ajunge la Viena în trei zile”.

Cu această bravură s-au purtat soldații acestui regiment și în războaiele următoare. Dovada cea mai puternică de credință către împărat și de statornicie în jurământul ostășesc, acești ostași au dat-o în anul 1848.

Guvernul din Budapesta, investit de Curtea împărătească din Viena cu dreptul de a porunci armatelor împărătești de pe teritoriul Ungariei și la Transilvaniei, a dat ordin comandamentului regimentului românesc din Năsăud, să trimită imediat un batalion la Seghedin, pentru a face servicii de garnizoană. S-a aflat însă că gândul guvernului era de a trimite batalionul împotriva trupelor croate și sârbești, care s-au răsculat sub comanda banului Croației, Iosif Iellacici, în numele libertății și al împăratului din Viena, împotriva cârmuitorilor Ungariei care voiau să sugrume libertatea popoarelor, peste ale căror pământuri se proclamă stăpâni ce de la sine putere.

Colonelul Urban, comandantul regimentului, cu toate că aflase și el gândul ascuns al guvernului unguresc, a hotărât totuși să fie trimis la Seghedin batalionul întâi, însă la plecarea acestuia, atât el, cât și grănicerii mai bătrâni le-au pus în vedere soldaților să rămână credincioși jurământului de credință față de împărat, așa că să nu depună altfel de jurământ, iar dacă li se va porunci să lupte împotriva grănicerilor croați și sârbi, cu care luptaseră împreună în atâtea rânduri sub același steag împărătesc, să nu se supună unui asemenea ordin. Li s-a mai spus că acei care nu vor asculta de aceste sfaturi și vor cuteza să-și calce jurământul față de împărat, nu se vor mai putea întoarce acasă, căci nimeni din sat n-are să-i primească.

În seara zilei de 24 iulie 1848, batalionul a ajuns lângă Dej, unde i-a ieșit înaintea colonelul Iablonski și comisarul guvernamental Schopf, care le-au cerut soldaților să pună jurământul pe constituția maghiară. Soldații însă n-au voit.

De aici, batalionul a fost îndreptat spre Oradea Mare unde, la fel, li s-a cerut noul jurământ și unde soldații, la fel, s-au împotrivit acestei cereri.

La Seghedin, unde au fost transportați după aceea, batalionul a primit porunca de a pleca împotriva răsculaților croați și sârbi. Soldații nu s-au supus nici acestui ordin, deși li s-a spus că vor fi aspru pedepsiți.

După ce a fost purtat prin mai multe locuri, batalionul a fost adus la Vaș. Scoși pe câmpul de lângă oraș, soldații au fost încunoștințați că vor fi constrânși, chiar cu puterea, să depună jurământul de credință guvernului unguresc. Vestea aceasta i-a făcut să-și încarce armele pentru a putea preîntâmpina orice primejdie.

În această neliniște sufletească i-a găsit generalul Hrabovsky, venit cu mai mulți ofițeri și cu doi deputați români pentru a le lua noul jurământ. După câteva încercări zadarnice, generalul trecu la amenințări și apoi la făgăduieli ademenitoare. Se povestește că în clipa aceea, soldații Moroșan Ion și Crețu Luca, din compania a treia, pășiră înaintea frontului, își împlântară baionetele pe pușcă și amenințară că imediat îl vor împușca pe cel ce ar cuteza să

Ștefan LUPU

iasă dintre șiruri spre a depune jurământul. Generalul stete o clipă înmărmurit. Revenindu-și, porunci batalionului să-și așeze armele cu cartușierele în piramide și să se depărteze zece pași de ele, firește, pentru a le fi luate. Viclenia n-a prins. La amenințarea că-i va dezarma cu forța, soldații, fără ca să le dea cineva comandă, și-au îndreptat armele spre general. Speriat, acesta n-a putut zice decât: „Ce-i aceasta? Trădare, trădare! Îndărăt! Marș! Și o luă la fugă.”¹

Constrângerile asupra lor nu s-au oprit aici. Soldații însă nu și-au călcat jurământul de credință față de împărat și n-au lăsat să li se răpească steagul, ci și-au păstrat onoarea de ostași, învingând toate primejdiile ce s-au abătut asupra lor.

În 1851, desființându-se regimentele grănicerești ardeleni, regimentul românesc de la Năsăud a fost prefăcut în Regimentul de Infanterie nr. 50, cu numirea „Hanibal Frideric, Principe de Thurn și Taxis”, cu garnizoana la Debrecin.

Aici i s-a înmănat înaltul ordin împărătesc prin care i se aducea la cunoștință că „primul batalion al regimentului al doilea grăniceresc, acum Principe de Thurn și Taxis, nr. 50, care în anul 1848 și-a păstrat cu credință jurământul pe steag între cele mai grele împrejurări”, a fost decorat cu „Medalia de Aur”, „pentru statornicia neșămutată în jurământul depus”, adică „Für Standhaftes Ausharren in der Beschworenen Treue”.

Parada decorării a avut loc în orașul Klagenfurt, din Austria, unde fusese mutat noul regiment. Comandantul regimentului, colonelul Ștefan Meško, le-a ținut soldaților, la sfârșitul serbării, o vorbire înflăcărată în românește, îndemnându-i să-și păstreze cu scumpătate jurământul de credință față de împărat, așa cum și l-au păstrat eroicii soldați al batalionului întâi românesc în 1848.

Împărăteasa Elisabeta a ținut să răsplătească și ea această vrednicie ostășească, dăruind regimentului, pentru a fi prinsă la Medalia de Aur de pe steagul batalionului I „o panglică de mătase albă pe care erau brodate în aur și în verde frunzele de laur și stejar, în mijlocul acestora litera E, deasupra cu coroana, iar de laturi cu emblema împărătească. Pe dosul panglicii era cusută cu fire negre pe fond de aur inscripția: Fiți credincioși și statornici asemenea părinților voștri în 1848”².

Pe urmașii vitejilor ostași ai regimentului românesc de la Năsăud, Alexandru Odobescu i-a cunoscut în vara anului 1894, când a stat o lună la Sângeorzul Românesc, comună mare și frumoasă, așezată pe malul drept al Someșului Mare, cu aer sănătos și cu izvoare de apă minerală.

În drumul său spre ținutul Năsăudului, Odobescu s-a oprit la Cluj, unde a dormit peste noapte „într-un hotel luxos”, trebuind să plătească „tot atât de scump ca în cel mai luxos hotel din Paris”. Orașul, pe care îl văzuse și altădată, și care avea case frumoase, străzi curate, tramvaie cu aburi, i s-a părut, din cauză că numai cu două luni în urmă se judecase aici procesul Memorandului, în care au fost condamnați la mulți ani de închisoare și la mari sume de bani un însemnat număr de fruntași ai vieții românești din Ardeal, pentru motivul că au cerut împăratului din Viena, pentru care românii ardeleni s-au luptat în nenumărate rânduri, să li se recunoască dreptul de a stăpâni în libertate peste pământul lor strămoșesc, un focar de ură și prigoană împotriva poporului român din Transilvania.

De la Cluj a plecat cu trenul la Bistrița. acesta însă nu mergea mai repede ca o trăsură cu doi cai buni. La restaurantul la care s-a dus în Bistrița, pentru a lua prânzul, Odobescu a nimerit la un mare banchet dat de populația maghiară în cinstea ministrului de interne Hieronymi, aflător pe aici în excursie politică.

¹ Virgil Șotropa, Pățaniile batalionului I năsăudean în 1848-49, în revista „Arhiva Someșană”, Năsăud, 1931, nr. 14.

² Virgil Șotropa, op. cit.

Dragostea lui Alexandru Odobescu pentru Ardeal

Ajungând să-și afle, în mijlocul acestei gălăgii, o trăsură să-l ducă la Sângeorzul-Român, a plecat din Bistrița. străbătând satele săsești Aldorf¹ și Jad², a trecut Dealul Strâmba, „pe un drum de munte de toată frumusețea”. Dând în Valea Someșului, a luat-o „printre munți înalți de brad și semănați cu căsuțe românești” și, după patru ceasuri de mers, a ajuns la Sângeorzul-Român.

Aici îl aștepta bunul său prieten Vasile Gr. Borgovan, fost profesor la Școala Normală din Gherla, iar acum în București, cu care Odobescu se înțelesese să scrie în timpul șederii lor în Sângeorzul-Român o carte de citire pentru școlile primare din România.

După cum reiese din scrisorile către soția sa Sașa, trimise în franțuzește, Odobescu, după ce a dormit două nopți la hotel, s-a mutat într-o „micuță casă țărănească, adică o căscioară de bârne, văruiță, așezată pe o înălțime între brazi”, unde se simțea foarte bine, având acolo, sus, un aer minunat și o priveliște încântătoare.

De la început, Odobescu s-a simțit înconjurat de iubirea oamenilor din Sângeorz. Erau între ei țărani, erau intelectuali, nu numai din localitate, ci din întreagă regiunea, mulți dintre ei fiind profesori la liceul românesc din Năsăud. Toți îl priveau și-i vorbeau cu o nemărginită dragoste, fiindcă vedeau în el nu numai un bărbat de o rară frumusețe și aleasă cultură, nu numai un profesor universitar și un fost ministru, ci și un sol al fraților liberi de peste Carpați, de unde așteptau cu nerăbdare să le sosească ziua libertății.

Însuflețirea ce i-o aprindeau în suflet acești oameni și aceste locuri, l-au făcut să scrie soției sale următoarele rânduri: „Mai întâi e o regiune așa de esențial românească, așa lipsită de străini și de unguri, că mi se pare că ea nu se poate, și în totul nu trebuie să nu fie a noastră. Patriotismul meu ia un avânt mult mai mare, când mă aflu în localități românești care nu ne aparțin încă”. „În sfârșit, sunt mulțumit că respir un aer excelent și că trăiesc de câțva timp printre oameni în mijlocul cărora încerci o adevărată satisfacție, să-ți întărești sentimentele patriotice. Poate vă voi părea foarte șovinist, așa de mult repet același refren patriotic, dar acesta este sentimentul care-mi face mai multă plăcere morală, de când mă aflu aici”.

A mai aflat că profesorii și ceilalți intelectuali români veniți la băi, îl cunoșteau din scrierile lui. Acest fapt nu numai că-l măgulea, ci îl făcea să mai treacă cu vederea lipsa unor lucruri din mica locuință și să spună: „Aerul, localitatea, lumea înconjurătoare, totul îmi este plăcut și eu nu mă plâng de a fi venit aici. Acesta – adică Sângeorzul – îmi este mai plăcut decât oricare altă stațiune balneară”.

Peste câteva zile a avut bucuria de a-și fi putut întregi mobilierul din locuință și de a o fi împodobit cu fotografiile soției și fiicei sale. Cartea ce voia s-o scrie cu Borgovan nu-l ispita. Motivul l-a arătat chiar Odobescu, când a spus: „Este atât de bine de a nu face nimic și de a-și odihni spiritul și corpul într-un peisaj atât de câmpenesc”.

Timpul în care nu se odihnea și-l petrecea stând de vorbă cu țăranii și cărturarii din localitate, precum și cu intelectualii români veniți la băi din alte părți ale Transilvaniei. Partea cea mai însemnată a acestor convorbiri o formau prigonirile poporului român din partea guvernelor ungurești. Era și firesc să se discute despre acest lucru, fiindcă procesul Memorandului provocase o puternică zguduire în sufletul neamului românesc din Ardeal, îndârjindu-l și mai mult împotriva asupritorilor, iar din această zguduire s-a resimțit și ținutul Năsăudului. Dintre intelectualii acestui ținut au fost implicați în procesul amintit avocații Gavrilă Manu, Gavril Tripon, Dănilă Lica, contabilul Nicolae Roman, toți din Bistrița și Gherasim Domide, preot în Rodna. Gavrilă Manu a murit în timpul cercetărilor, iar ceilalți acuzați din Bistrița au fost, parte achitați, parte scoși din cauză. Gherasim Domide însă a fost

¹ Unirea, sat aparținător de Bistrița.

² Livezile, comună în județul Bistrița-Năsăud.

Ștefan LUPU

condamnat la doi ani și șase luni închisoare și, la scurt timp după condamnare, a fost închis.

Ascultând pe cei care îi vorbeau despre durerile asupritului nostru popor, sufletul lui Odobescu se aprindea de aceeași revoltă împotriva asupritorilor, de care era cuprins și sufletul lor. Sigur însă de împlinirea idealului nostru național, el îi sfătuia să „fie prudenți și răbdători”, pentru a nu-și atrage asupra lor urgii și mai mari, împotriva cărora n-ar avea cum se apăra.

În ziua de 18 iulie, fiind Duminică, a fost la biserică, „găsind multă plăcere în a vedea viața simplă și curată a țăranilor regiunii. A fost aici vicarul sau protopopul circumscripției, un tânăr bărbat foarte distins cu care – după cum spunea Odobescu – am povestit multă vreme”.

Vicarul, pe care Odobescu îl lauda atât de mult, era dr. Ioan Pop, născut în comuna Poiana Ilvei, peste deal de Sângeorzul Românesc. Absolvent al liceului românesc din Năsăud, a studiat teologia și filosofia la Viena. A fost câțiva ani profesor la Academia de teologie din Gherla. După căsătoria lui cu Elena, fiica judecătorului dr. Ioan Maniu de la tribunalul din Zalău, a fost numit în 1891 „paroh al Năsăudului și vicar foraneu episcopal al Rodnei”¹.

A fost un bărbat cu multă învățătură și cu o mare dragoste de neamul românesc, așa că laudele ce i le aducea Odobescu, erau pe deplin îndreptățite.

A mai legat prietenie cu directorul liceului românesc din Năsăud, Ion Ciocan, ajuns mai târziu deputat în parlamentul din Budapesta, cu sprijinul guvernului maghiar. S-a mai întâlnit aici cu mulți tineri, de naștere din Sângeorz, dar care își făceau studiile sau aveau slujbe în București.

Își puse în gând ca fiicei sale, Ioana, măritată cu Teodor Damian, prefect de Argeș, să-i ducă din Sângeorzul-Român un costum țăranesc, care aici e așa frumos, cum rar se mai găsește prin alte ținuturi.

În societatea a vreo 30 de intelectuali, Odobescu a făcut o excursie într-o localitate din apropiere, cu numele Valea Vinului unde, de asemenea, se aflau băi. Regiunea bogată în păduri de brad i-a plăcut, totuși nu mai mult cu Sângeorzul-Român.

La întoarcere, s-a abătut pe la Rodna, unde avea un coleg de la Academia Română, pe vestitul botanist Florian Porcius.

Născut în Rodna, la 1816, Porcius isprăvisse școala primară în Năsăud, iar liceul la Blaj. A urmat, după aceea, un an la Școala Normală din Năsăud, iar doi ani la Școala Normală Superioară din Viena, unde a cercetat și cursurile de botanică de la Universitate. Întors în Ardeal, a fost învățător și mai târziu înalt funcționar administrativ. A studiat cu o deosebită râvnă flora Munților Rodnei, descoperind câteva specii de plante, care azi îi poartă numele. Pentru meritele sale, ca botanist, Academia Română l-a ales membru în 1882.

Pe vremea când l-a vizitat Odobescu, el trăia în casa sa din Rodna, iubit de cei patru membri ai familiei sale, un fiu, două fete și o nepoată, și stimat de întreaga populație românească din ținutul Năsăudului, căreia îi adusesese multe servicii însemnate.

Bătrânul Porcius i-a primit, atât pe Odobescu, cât și pe însoțitorii lui, cu o deosebită bucurie. „Toată societatea noastră – scria el soției sale – a fost foarte cordial primită și ospătată de către botanistul Porcius, care împreună cu familia sa mi-au făcut cele mai mari onoruri”.

În schimbul atâtor semne de iubire față de el, atât din partea familiei bătrânului Porcius din Rodna, cât și din partea prietenilor săi din Sângeorz, Odobescu s-a simțit obligat să-i invite pe toți la o masă dată de el, pentru a le arăta, în felul acesta, toată recunoștința sa și pentru sărbători împreună ziua nașterii fiicei sale, de care era acum atât de departe.

Fericirea ce i-a făcut-o această serbare, Odobescu s-a grăbit să i-o împărtășească și soției sale, scriindu-i: „Am avut aici, în ziua știută, pe vechiul meu coleg Porcius cu familia sa; masa a

¹ Gavril Bichigean, Slujitorii altarului bisericii române din Năsăud, tipografia G. Matheiu, Bistrița, p. 58 și urm.

Dragostea lui Alexandru Odobescu pentru Ardeal

fost bună într-atât cât putea fi într-acest loc; eu am aranjat crengile de brad de-a lungul, atârând peste tot velințe. a fost foarte drăguț, cu toate că era destul de strâmt pentru cele 60-70 persoane invitate. Dar către sfârșitul prânzului a căzut o mică ploaie rară; nu era salon la dispoziție; nimic decât „piese microscopice”. Un moment s-a propus de a transporta muzica și bufetul în valea în care se găsește hotelul cu un mare salon și o largă alee în față. aceasta se făcuse deja, când ploaia a încetat și a fost înlocuită de un soare ușor acoperit, care a permis dansatorilor și iubitorilor de vin să-și petreacă plăcut până la ora cinci, când serbarea dată de mine a luat sfârșit, pentru că a trebuit să ne ducem la izvoarele unde muzica trebuia să cânte, obligatoriu. În timpul serbării, un bătrân avocat al regiunii, Lica, a ținut un mic toast în onoarea „solgăbireasei” Ioana Damian și a tatălui ei, căruia i-au făcut aici mari onoruri. De asemenea, după aceea, un alt avocat, Tripon, a închinat în sănătatea „doamnei Odobescu, absentă”.

În aceeași măsură de dragi i-au devenit și țăranii din Sângeorz pentru alosele lor însușiri și pentru graiul și portul lor frumos. Într-una din zile, a avut – scria el soției sale – „unul din cele mai frumoase spectacole, din câte se pot vedea. Era, după cum însăți știi, ziua de Sântul Ilie, zi în care țăranii nu joacă; de asemenea, întreg satul, care are vreo 3.000 de locuitori, era venit, îmbrăcat în haine de sărbătoare, pentru a vizita băile. Izvorul din care se bea apă minerală, se afla pe un platou care domină valea unde sunt stabilimentele băilor și deasupra căruia se ridică în formă de terasă un delușor pietros cu mușchi și brădet. Toți țăranii și țăărăncile, de la cea mai bătrână până la copiii cei mai mici, erau grupați foarte grațios pe această largă ridicătură, până la pavilionul ce se află în vârf. Era admirabil să vezi atâția țărani români, atât de curați și veseli, adunați trecător, într-un mod atât de pitoresc. Nu există fotografi aici cu care să fi putut prinde această priveliște rară, impozantă și grațioasă. Eu am avut într-un moment ideea de a oferi zilele acestea o horă cu băutură acestor săteni. Se pare însă că autoritățile locale nu cam permit asemenea serbări”.

Dorința aceasta nu și-a putut-o împlini decât peste câteva zile. Până atunci a trebuit să răspundă invitației colegului său Porcius, care trimise trăsura după el, ca să-l ducă la Rodna. „În cinci sferturi de ceas, pe o șosea frumoasă, tot timpul de-a lungul Someșului, printre munți plini de verdeață, am ajuns – scria către soția sa – la casa încăpătoare a bătrânului savant, un moșneag de 80 de ani, încă verde, voios, plăcut și totdeauna natural.

În familia bătrânului Porcius domnea un simțământ de puternică iubire de neam. Mai ales cele două fiice ale sale, când vorbeau de suferințele românilor, aveau lacrimi în ochi. În mijlocul acestor oameni, atât de curați și nobili la suflet, Odobescu nu putea să nu se simtă bine și să nu spună despre el în rândurile sale către soție: „Ce familie minunată! Ce viață simplă de țară și nicidecât comună. O masă excelentă și foarte îmbelșugată; totul fiind pregătit de mâinile acestor doamne, care înșele servesc la masă, luând totodată parte la prânz ca și la conversațiune. Era foarte plăcut chiar în felul cum bărbat de 45 de ani, un om zdravăn, care fusese funcționar administrativ mai înainte ce guvernul unguresc alungase pe toți românii din serviciile statului”.

La câteva zile după întoarcerea din Rodna, Odobescu, în urma rugămintilor ce i-au fost făcute de profesorii și vicarul din Năsăud, de a merge la ei, pentru a le vedea școlile, a vizitat liceul românesc din acest orașel. Liceul acesta era o mândrie, nu numai pentru Năsăud, ci pentru întreaga populație românească din fostul ținut al graniței năsăudene. A fost înființat în 1863, nu însă de stat, ci de zelul foștilor ostași ai regimentului al doilea grăniceresc, care în drumurile lor prin țări depărtate, „au avut prilej să cunoască popoare mai înaintate, cu civilizație străveche și prin comparație cu stările de acasă, vedeau primejdia care le amenință neamul, dacă nu s-ar îngriji de cu vreme de asigurarea viitorului lui prin educație potrivită și întemeierea unor mijloace menite să le scoată urmașii din negura neștiinței la farul luminos al

Ștefan LUPU

culturii”¹.

Liceul era întreținut din venitele averilor și drepturilor pe care acești ostași le câștigaseră pe câmpurile de luptă cu vitejia și sângele lor.

Învățătura s-a făcut, afară de studiul limbii maghiare și al celorlalte limbi străine, în românește. Profesorii liceului s-au străduit să dezvolte în sufletul elevilor, recrutați cei mai mulți din fiii țăranilor din satele foste grănicerești și din împrejurimi, dragostea de carte, râvna de muncă, dorul de înălțare, dar mai presus de toate, să le aprindă în inimi iubirea de neamul românesc și de limba românească.

În ședințele societății lor de lectură, numită „Virtus Romana Rediviva”, în serbările lor școlare, elevii acestui liceu au fost conduși de iubirea pentru neamul și graiul nostru.

Cea mai frumoasă sărbătoare națională pentru elevii, profesorii liceului românesc din Năsăud, ca și pentru intelectualii localnici și din împrejurimi, a fost așa numitul „maial”, pentru că se ținea în luna mai.

Mulți ani de-a rândul, maialul s-a ținut în ziua de 3/15 mai, pentru ca școlăria de la Năsăud să poată sărbători, la adăpostul acestei serbări câmpenești, amintirea „marii adunări a 40.000 de români pe Câmpia Libertății de la Blaj, în ziua când poporul românesc din Ardeal s-a proclamat de națiune liberă și a jurat că va lupta pentru emanciparea lui din sclavia „aristocrației” maghiare. Această zi națională se sărbătorea cu mare fast și un public numeros din Năsăud și din comunele din împrejurime, preoți, învățători, funcționari, participau cu familiile lor. Serbarea se făcea în pădurea „Dumbrava”. De stejari, de pe un deal, din jos de Năsăud. În zorii zilei Năsăudul răsuna de împușcăturile pivelor, așezate sus pe „Comoară”.

„În primii ani ai existenței liceului se făcea un parastas în biserica Năsăudului pentru cei căzuți în revoluția de la 1848 și o predică relativă. Mai târziu însă guvernul maghiar a oprit a se sărbători această zi cu un fast prea național. Totuși, până la anul 1877, deci până la războiul româno-ruso-turc – războiul independenței României – se sărbătorea în toată splendoarea”.

Cu privire la această serbare, profesorul Iuliu Moisil, care își trăiește adâncile sale bătrâneți la Năsăud și din ale cărui amintiri din viața de elev, am reprodus rândurile de mai sus, continuă astfel: „Serbarea zilei de 3/15 mai din anul 1878 a fost excepțional foarte frumoasă, căci vremea era caldă și splendidă, cerul senin. După ce ne-am întrunit toți școlarii la liceu, la orele 9 am făcut o plimbare prin străzile Năsăudului, în frunte cu fanfara, ce mai rămăsese din timpul regimentului al II-lea de graniță și cu patru steaguri, în culorile românești, iar pe la orele 11 am plecat în frumoasa pădure de stejari „Dumbrava”. În mijlocul acestei păduri aranjaseam înainte cu câteva zile un loc pătrat pentru dans, jur-împrejur cu jilțuri de pământ, acoperite cu iarbă, frunze și pe deasupra cu scoarțe și covoare de lână. Alături, loc pentru bucătărie, pentru mese, scaune, garderobă, etc.

Noi școlarii, în special cei din cursul superior, ne-am încins, cu ocazia acestei serbări naționale, brâiele tricolore românești, făcute de țăranii din Năsăud și Rebrîșoara, late de vreo 3 degete, încinse în jurul trupului, capetele atârând în jos cu ciucurii lor.

La maialurile acestea luau parte toți profesorii, funcționarii din Năsăud și foarte mulți preoți, învățători și alții din comunele vecine, cu fetele lor. După amiază, pe la 3-4, se jucau, erau în afară de valsuri, polci și cadrile, jocurile românești Someșana, Romana.

Cu Someșana se începea totdeauna. În pauză se juca de o grupă de 12 școlari jocurile voinicești: Călușul, Romanul și Bătuta, îmbrăcați în costum național, încinși cu brâu tricolor. Tot în pauză lăutarii de la Bistrița înveseleau publicul cu fel de fel de cântece românești, române, pe care lăutarii le aduceau din Vechiul Regat, doine, cântece populare, etc. Din vesti-

¹ Vasile Bichigean, Istoricul liceului, în „Anuarul liceului grăniceresc George Coșbuc din Năsăud” pe anul școlar 1922-23.

Dragostea lui Alexandru Odobescu pentru Ardeal

ții lăutari amintesc aici pe Criștof bătrânul, apoi Criștof tânărul, pe Deneș și în urmă pe Goghi, toți excelenți vioriști și capelmaștri, pe care i-am cunoscut și am dansat după armonioasele lor melodii. De la dâșii, noi școlarii, învățam toate romanțele și cântecele aduse de ei din Regat și în urmă le cântam mereu.

În timpul pauzei se lua și masa. Mâncărurile erau aduse de familiile invitate și consta din fripturi de miel, pui, etc., multe prăjituri și școlarii erau invitații și mușterii familiilor. Alături unele clase se întovărășeau și-și frigeau mieii lor în frigări și se ospătau, iar pentru ca să se răcorească aveau câte un butoiș cu bere, de la vechea fabrică de bere din Năsăud. În acest timp se țineau și toaste mici și cuvântări de către „studenții” mai mari pentru profesori și de profesori pentru martirii din 1848 ai neamului românesc¹.

Cu timpul nu s-a mai dat voie să se scoată steaguri românești la serbările școlare. Maialul însă a continuat să se țină, cu aceleași cântece naționale, cu aceleași obiceiuri frumoase, cu aceeași însuflețire ca și mai înainte, nu însă în „Dumbrava”, ci într-un parc numit „Lagăr”, fiindcă acolo își făcuseră ostașii regimentului grăniceresc deprinderile lor militare. Maialul a rămas în tot timpul stăpânirii maghiare cea mai frumoasă manifestare națională românească în ținutul Năsăudului.

Un puternic răsunet a avut la Năsăud căderea Plevnei, în 1877, în mâinile trupelor române și aliate. Elevii, profesorii, populația au manifestat ceasuri întregi pe străzile orașelului, cu cântece patriotice, cu strigăte „să trăiască” armata română și Principele Carol, domnitorul României. Atât de mare le era însuflețirea, încât se credeau în Țara Românească. Pentru veșnicirea strălucitelor biruințe ale armatei române asupra trupelor turcești pe câmpiile Bulgariei, în 1877, intelectualii din Năsăud au botezat două hoteluri din orașelul lor cu numele de „Grivița” și „Rahova”, spre a aminti pe cele două redute ale Plevnei, cucerite de ostașii români.

Alexandru Odobescu, mergând în Năsăud, avea să vadă nu un liceu, al cărui local impunător fusese clădit de curând, cu banii românilor grăniceri, ci un institut cu puternică viață românească și mândrie națională.

Soției sale avea să-i scrie deci numai cuvinte frumoase despre Năsăud: „ziua de ieri – 17 august 1894 – am întrebuițat-o vizitând liceul românesc din Năsăud, care este o clădire foarte frumoasă și foarte mare și nouă de tot, prea frumoasă chiar pentru un târguleț care nu e mai mare ca Argeșul nostru. Am sta de vorbă cu directorul și cu toți profesorii, care m-au primit cu toate onorurile. Am dăruit bibliotecii liceului cele trei volume din operele mele, cu atât mai mult cu cât în anuarul imprimat al liceului am observat printre subiectele lecturii și ale studiilor din clasele superioare și bucăți scrie de mine. În plus le-am cerut să-mi trimită negreșit unul dintre cei mai buni bacalaureați ai acestui liceu, pe care-l voi primi ca intern în școala mea”.

„Vizitele mele în Năsăud le-am terminat cu una făcută vicarului, un plăcut tânăr preot înșurat, foarte distins prin spiritul și manierele sale și un excelent patriot. Dânsul mi-a oferit și trăsura pentru a mă înapoia pe la orele 2 și jumătate la Sângeorz”.

Cererea lui Odobescu de a i se trimite cel mai bun bacalaureat din anul acela, de la liceul din Năsăud, pentru a-și continua studiile la Școala Normală Superioară din București, al cărui director era el, i s-a împlinit, cu deosebirea că în loc de unu, i s-au trimis doi. Cei doi tineri, Vasile Șuteu și Constantin Moisil, au ajuns amândoi profesori, fiind o mândrie pentru școala românească.

Întors la Sângeorz, Odobescu a pus la cale o serbare în cinstea sătenilor, pe seama cărora a cumpărat mai mulți decaltri de țuică. A întocmit un fotograf din Bistrița ca să-i fotografieze

¹ Iuliu Moisil, Amintiri din viața de liceu, „Arhiva Someșană”, Năsăud, 1939, nr. 26.

Ștefan LUPU

jocurile și pe țărani. Fotografii, de la care cumpărase portretele fruntașilor români condamnați în procesul Memorandului, n-a venit. În schimb a sosit un slujbaș de la Pretura din Rodna care a oprit începerea serbării. Numai după stăruitoare demersuri pe lângă acest reprezentant al autorității publice de către mai mulți intelectuali români și chiar unguri, între care și un conte, pentru ca să nu supere pe un personaj atât de înalt, cum era Odobescu, serbarea a putut începe. Tineretul a jucat, în frumosul lor port național, Someșana, Moldoveneasca și Bătuta. Sătenii bând din rachiul cumpărat de Odobescu, au închinat în sănătatea lui. După petrecere, o delegație de săteni i-au adus mulțumiri pentru acest semn de iubire. Cătorva flăcăi dintre cei care i-au mulțumit, Odobescu le-a cerut să-i transcrie câteva din strigăturile ce s-au chiuit la joc. Aceștia i-au împlinit cererea, spre deosebita lui bucurie.

Ca încheiere a șederii sale în Sângeorzul-Român, Odobescu a făcut o excursie pe Muntele Rotunda, ce desparte Transilvania de Bucovina, care pe atunci se afla sub stăpânirea austriacă. Între însoțitorii lui Odobescu se aflau – după cum spunea el – „doi tineri drăguți, frații Vaida din Dej, studenți, unul la medicină, altul în diplomatie”, care își făceau studiile la Viena. Mai era cu el un învățător în pensie, Domide, din Sângeorz, care-i da lamuriri despre locurile pe unde treceau. Ieșind din Șanț, cel mai din capăt sat de pe valea Someșului, înființat – după spusele lui Odobescu – pe timpul lui Iosif al II-lea, pe vechea frontieră a Moldovei, înainte de 1779, călătorii au dat peste locuri „din cele mai pitorești”. Mai plină de fiori a fost urcarea în serpentină a muntelui, printr-o „pădure seculară de brazi și molizi uriași, de o parte prăpăstii împădurite, de altă parte pereți care urcă aproape în unghi drept”. „La adâncimi îngrozitoare se vedea șoseaua”, pe care au „trecut cu o jumătate de ceas mai înainte”. După două ceasuri de urcuș, se aflau în vârful muntelui, de unde se vedeau mândrele plaiuri ale Bucovinei. N-au mers mai departe, ci așezându-se „sub cetinile” unui brad, au prânzit. În apropiere de ei pășteau turme de oi și cirezi de vaci. Tabloul din jurul lor „era splendid”, după vorba lui Odobescu. Coborârea a ținut timp mai puțin, iar pe când se însera, se aflau în casa lui moș Porcius din Rodna, unde au fost ospătați cu o „gustare excelentă”.

Odobescu se întoarce mulțumit din excursie. Văzuse o mulțime de locuri frumoase, precum și casa în care fusese găzduit Iosif al II-lea, când umblase prin Munții Rodnei.. auzise și o mulțime de anecdote în legătură cu obiceiul împăratului de a umbla în haine simple, pentru a surprinde pe oameni cu ocupațiile lor.

Odobescu n-a povestit-o, dar desigur că a auzit de „întâmplarea, că trecând Iosif pe drumul ce ducea peste Muntele Cucureasa, se grăbi singur la vale, spre sat – adică spre Șanț - și aici intră în conacul ofițerilor cordonași. bucătăreasa ocupată cu gătirea mâncărilor pentru înaltul oaspe, văzând că străinul începe să vorbească cu ea, îi zise să n-o rețină, ci mai bine să-i ajute la învârtirea frigării. Străinul ascultă, se puse la lucru și acolo îl afla suita, alături de bucătăreasa, acum înmărmurită de spaimă¹.

Seara târziu, Odobescu și însoțitorii săi erau întorși la Sângeorz, unde luară parte la „o mică serată dansantă la Casino”.

Sezonul băilor era pe sfârșite, iar vizitatorii români se pregăteau astfel de plecare.

Pe un timp minunat ce-l făcea să-i pară rău după Sângeorzul-Român pe care-l părăsea pentru totdeauna. Odobescu a plecat la Bistrița pentru a vedea bâlciul anual de Sântă Mărie, la care vine un mare număr de populație românească de pe tot cuprinsul județului Năsăud și la care feciorii și fetele, în frumosul port național al acestei regiuni, joacă o mulțime de jocuri frumoase. Spre durerea lui Odobescu, în anul acela poliția a oprit jocurile, așa că n-a putut vedea decât Someșana, ce semăna într-un fel totul cu cea văzută de el la Sângeorz. În schimb, Odobescu a fost primit în chip deosebit de mișcător de intelectualii români, dintre care pe

¹ Virgil Șotropa, Împăratul Iosif II în Districtul Năsăudului, în „Arhiva Someșană”, 1926, nr. 4.

Dragostea lui Alexandru Odobescu pentru Ardeal

mulți îi cunoștea de la Sângeorz. La serbarea dată de aceștia în cinstea lui, s-a jucat o piesă de teatru de către flăcăii și fetele de meseriași. văzându-le zelul pe care acești tineri îl puneau în jocul lor, Odobescu a spus despre meseriașii români din Bistrița că erau „mai luminați decât colegii lor de peste Carpați”.

De la Bistrița Odobescu a plecat cu trăsura la Vatra Dornei. Satele de pe Valea Bârgăului, prin frumusețea lor, i-au făcut o deosebită plăcere. A poposit puțin în Prundu Bârgăului pentru a cumpăra câteva „catrințe bârgăunești” de la o țarancă bătrână, soră cu doctorul Monda din Sângeorzul Român. În casa acestei țărănci, Odobescu a dat cu ochii de portretele Regelui și Reginei României, atârinate pe perete între sfintele icoane. Portretele „suveranilor noștri către care aspiră întregul pământ de aici”, cum spunea Odobescu, erau pentru el o nouă dovadă despre idealul spre care năzuia poporul român din Ardeal. Un nou popas a făcut în cătunul Tihuța, unde „la malul unui pâraieș, înconjurat de brazi”, a „dejunat din merindele aduse din Bistrița”. Părăsind Valea Bârgăului cu satele ei, „pline de viață” și „foarte pitorești”, Odobescu a urcat „pe un drum superb” „dealul numit Măgura Calului de unde vederea este splendidă” și coborând pe Valea Dornei, a trecut în Bucovina.

Vatra Dornei, în care s-a oprit pentru câteva zile și care era „de asemenea o localitate cu izvoare de apă minerală”, însă care nu era „vizitată decât de evreii din toate țările învecinate”, i-a plăcut prin frumusețea regiunii, dar l-a înspăimântat cu marele ei număr de locuitori evrei. „Este înspăimântător – a spus el – cum această națiune a invadat toată țara Bucovinei”¹.

În 21 august 1894, Odobescu era întors în București din călătoria sa în Ardeal. într-o scrisoare din Sângeorzul-Român către soția sa Sașa, Odobescu i-a făcut următoarea promisiune, pe care desigur că ajuns acasă, și-a împlinit-o și anume: „La înapoierea mea vă voi descrie aceste dansuri, – era vorba de jocurile țăranilor din Sângeorz – precum și felul acestui popor, în care se poate vedea de pe acum un măreț viitor pentru țara noastră, căci aici cu toții, și bărbații și femeile sunt stăpâniți de dorința puternică de a scutura jugul unguresc și de a face o singură țară cu noi ceilalți. Amin! Aș dori să trăiesc atâta numai, ca să văd împlinirea acestei frumoase năzuințe a tuturor, aspirație care aici n-are deloc înfățișarea vagă a unui simplu vis”.

Alexandru Odobescu a murit demult, locuitorii din Sângeorzul-Român de pe Valea Someșului, pe care el l-a iubit atât de mult, i-au păstrat o frumoasă amintire. Astfel, bătrânul învățător sabin Sohorca își aducea aminte prin 1938 de următoarea mărturisire a lui Silivan Buia, mort de mai mulți ani: „Domnul Odobescu din Regat mi-a dat multe parale ca să-i spun strigături de pe aici, apoi le-a plătit feciorilor din sat ceterași ca să joace în Duminici și sărbători la Borcut, iar el își scria strigăturile într-o cărticică. De multe ori a venit acasă la mine, în Cormăița și acolo sta zile întregi și mă întreba despre viața noastră de aici, din Ardeal. se uita la mine cum cosesc iarba, cum fac mămăliga în ceaunul agățat în cujbă. Acest domn mi-a scris din Regat de mai multe ori și m-a întrebat cum o duc și ce mai fac oamenii din Sângeorzul-Român”².

Pe această strânsă legătură sufletească a poporului român de pretutindeni s-au clădit și se vor reclădi sfintele hotare ale scumpei noastre patrii³.

¹ Scrisorile lui Odobescu către soția sa Sașa, în care el își descrie în franțuzește călătoria sa în Ardeal, în vara anului 1894, au fost publicate în „Convorbiri Literare”, nr. 11-12 din 1915 și nr. 7-9 din 1934. Au fost din nou publicate în Alexandru Odobescu, Opere Literare, ediția lui Struțeanu. Scrisorile publicate în 1915 au fost traduse în românește de profesorul Iuliu Moșil în „Arhiva Someșană”, Năsăud, 1922, nr. 16.

² Această informație mi-a fost comunicată de bunul meu prieten, d-l Alexandru Astalușiu pe când era învățător în Sângeorzul-român.

³ Știu, Deva, Anul VI, 1942, nr. 1-2-3, p. 48-58.

Vărsare de sânge în Măgura

Despre măcelul ce l-au făcut iarăși jandarmii între poporul român la Măgura¹, o comună în apropierea Rodnei Vechi, un martor ocular ne trimite de la Sângeorgiul-Român următorul raport:

Ca nu cumva publicul să fie indus în eroare prin câteva narări false sau prin citirea unor corespondențe neadevărate trimise de oameni cu intențiuni rele foilor, – vă rog să dați loc în prețuitul ziar ce redactați următoarei descrieri fidele a regretabilelor evenimente petrecute în comuna Măgura, comitatul Bistrița-Năsăud, cercul Rodnei Vechi, în ziua de 30 iunie (12 iulie) a. c.

Sașii din comuna Iad², ducându-și caii la munte, au fost siliți a lăsa pe muntele comunei Măgura un cal sătesc, care fiind bolnav, într-o atâta slăbise de era cu neputință a-l duce mai departe. Convenind mai la deal cu păstorii de la boii măgurenilor, i-au rugat să se uite și după calul lor de vor putea. La câțva timp după aceea se prezenta la acești păstori inspectorul pus de sași peste păstori și stăva lor și îi întreabă despre cal. Păstorii măgurenilor, în glumă, îl îndreaptă pe sas a căuta calul aici într-o parte, aici într-altă parte, ba se învoiesc că pentru un preț oarecare îi vor ajuta și ei a căuta. Cu toate acestea calul nu s-a găsit. Sasul, ajungând în drumul său în Poiana Rotundă, unde este postul de jandarmi, istorisește acestora lucrul că păstorii măgurenilor trebuie să știe de cal și de cumva calul nu se găsește, ei l-au furat. De aici pornesc cu sasul doi jandarmi la numiții păstori unde, făcând o cercetare, află păr de cal și o bucată foarte mică de piele. Pe baza acestora, leagă păstorii și, lăsând boii singuri, aduc păstorii în Măgura, poate înfricându-i pe drum și cu ceva lovituri, ca să spună despre cal.

Ajungând pe după amiază în comună, aici era foarte puțin popor pe drum, se duc la cancelaria comunală și, acolo, rămânând un jandarm cu bouarii tot legați, celălalt împreună cu primarul comunal și cu sasul se duc la câmp, unde locuia alt bouar, ca să-l aducă și pe acesta. Într-aceea fiind zi de sărbătoare și așa poporul fiind tot pe acasă, – intrând și unul și altul în cancelarie văd bouarii legați și mâinile lor umflate. Își aduc apoi aminte că boii lor au rămas numai singuri pe munte, dând crezământ minciunilor sasului, merge să prindă oameni nevinovați (este părere comună că acel cal al sasului trăiește și se află pe munte) și acestea toate încep a produce o neliniște în popor, care din ce în ce se înfură tot mai tare asupra sasului care a scornit lucrul și asupra primarului care, pentru câțiva cruceri de la sas care competeau³ unui servitor comunal și nu lui, neglija bunul comunal. În urmarea acestora, poporul a început a pretinde dezlegarea păstorilor și dacă a înțeles că aceasta nu se va face, a început a se mișca tot mai tare.

Trecură circa două ore de la venirea jandarmilor în comună. Într-aceea vine și jandarmul dus cu primarul și care, înțelegând că poporul e mișcat, legase în capătul satului pe sas, cugetând că prin aceasta va face liniște. Însă în zadar, căci poporul văzând apropierea lor, pornește în număr considerabil spre ei și îi înconjoară. Ca prin minune, scapă jandarmul, sasul și primarul până în dreptul cancelariei comunale. Aici se aruncă oamenii asupra sasului și încep a-l pălmui, primarul dispare, iar la jandarm cu iuțeala fulgerului i se ia pușca și sabia și a-

¹ Este vorba de comuna Măgura Ilvei, județul Bistrița-Năsăud.

² Azi Livezile, comună în județul Bistrița-Năsăud.

³ Intrau în atribuțiile cuiva.

Vărsare de sânge în Măgura

poi fu trântit de gloată la pământ, unde căpătă și câteva palme și pumni. Celălalt jandarm, care era lângă prizonieri în cancelarie, își temea nasul a ieși de acolo sau a face întrebuintare de armă.

Notarul cercual Vasile Szabo, care până aici era printre popor – văzând scena – sare la fereastra preotului Zaharie Bulbuc, care își are locuința în imediata apropiere și care se află în casă cu niște oaspeți și aici strigă: „Părinte, ieși și liniștește poporul, că pierim cu toții!”.

Ieșind preotul afară, prin câteva cuvinte calmează spiritele, împrăștie poporul și bagă pe sas și pe jandarm în cancelaria comunală. Notarul numit apoi se interpune la jandarmi să dezlege păstorii și să-i elibereze, ceea ce se și făcu, deși destul de neprecuțat, după cum au dovedit urmările.

Liniștit și depărtat odată poporul, preotul roagă pe jandarmi a nu face mai departe ceva mișcare și apoi se depărtează la ale sale; iar notarul adună iute comitetul „inter arma”¹ să se consulte cum să porceadă. Consultarea însă fu întreruptă. Anume, unul dintre cei doi păstori eliberați merse direct la făgădău și, acolo bând puțin vinars, însuflețit de dezarmarea unui jandarm, concepe ideea să se răzbune asupra jandarmilor. Merge deci repede direct în cancelarie și după el, nu din pofta de sânge fără din curiozitate băbească, ca prin minune se grămădește o mulțime de popor. Ușile erau deschise și așa păstorul merge la jandarmi și începe a discuta cu ei, că tâlhar e dânsul sau ba, că de ce au dat în al? și amenință pe jandarmul dezarmat cu o palmă; atunci celălalt întinde pușca, dar atunci sar mai mulți pe el și vreau să i-o ieie, împiedicându-l de a face orice întrebuintare de ea, așa că abia a putut slobozi un glonț și acela în aer.

Într-aceea jandarmul dezarmat apucă sabia celuiilalt și începe a străpunge în dreapta și în stânga. Poporul intrat în cancelarie și membrii comitetului începură a sări pe ferestre, câi nu încăpeau pe ușă și într-un moment se golește cancelaria. E de însemnat că acest lucru s-a întâmplat foarte iute. De sabia jandarmilor doi au rămas numaidecât morți, unul rănit de moarte și vreo cinci răniți ușor, între care și membrii din comitet, care n-au avut fericirea a încăpea iute pe ferestre și uși. pășește apoi iarăși preotul și notarul la mijloc, rugând pe jandarmi a înceta, ceea ce s-a și făcut și poporul s-a împrăștiat, la ce a contribuit nu numai spaima sângelui vărsat, ci și sosirea altor doi jandarmi care, din întâmplare, erau în patrulă. S-a făcut apoi arătare prin notar și numaidecât au început a curge jandarmii ca ploaia, până ce au împlinit numărul de 12. Acum, însă, totul era liniștit afară, afară de jandarmul care nu avea pușcă. A doua zi și aceasta a căpătat, dar cu o poftă de hiene au fost bătuți de jandarmi mai mulți inși și cu deosebi acela la care au aflat pușca și care și azi, în urma bățăilor tirane și proprii numai jandarmilor ungurești, încă își așteaptă finitul.

A venit apoi la fața locului o comisie de medici și judecători și rezultatul investigației a fost transportarea a 10 oameni în carceră la Rodna.

Aceasta ar fi descrierea fidelă a regretabilei întâmplări din Măgura.

După părerea comună și după cum s-au convins înșiși judecătorii, poporul nicidecât au avut intenția de a bate sau zdrobi de jandarmi, fără numai să-i dezarmeze, ca așa neconturbați să-și poată răzbuna asupra sasului și asupra primarului, care după cum se zice nu numai aici, ci și peste tot face multe nesocotite și nu se pot mântui de el, căci e sprijinit! Aceasta s-a dovedit și prin aceea că pe jandarmul dezarmat nu l-au bătut într-atâta întrucât l-au speriat. Cu atât mai puțin a putut avea această mișcare ceva însemnatate sau doară numai miros politic, după cum zvonesc ungurii. În liniștea poporului foarte mare merit are părintele Bulbuc, pe care într-atâta îl ascultă poporul său – după cum am văzut cu ocazia aceasta – încât la mijlocul celei mari porniri și gălăgii, când jandarmul era încă jos, a făcut prin vorba sa o tăcere mormântală și

¹ În (de) război.

Vărsare de sânge în Măgura

a împrăștiat poporul.

Ziarele maghiare înregistrează cu vădită satisfacție faptul că „jandarmii s-au purtat brav, au tras în carne vie, a lungit la pământ pe valahii sălbatici”.

Acolo unde infamia ziarelor maghiare culminează este că ele atribuie acest măcel ca o urmare a mergerii românilor la Viena, zicând că de atunci poporul român fierbe, că peste toate locurile mișună agenți revoluționari care agită poporul un nou „48”! așa scrie „Pesti Napló”, organul contelui Apponyi, așa scrie „Pesti Hirlap”, organ semioficios, așa „Egyetértés”, „Magyar Hirlap” și toate foile șovine.

În păcătoșenia lor strigă după măsuri excepționale contra „valahilor agitați” și nu văd că înșele, prin agitarea ce o fac, provoacă, contribuie la încordarea unei situațiuni și așa destul de încordată și care nu se poate prevedea cum are să se rezolve.

„Magyar Hirlap”, de la 19 iulie st. n., scrie următoarele despre acest măcel:

„Valahii din Măgura au atacat pe jandarmii din Rotunda, au asediat primăria și revoluția nu s-a putut potoli decât prin baionete și gloanțe.

Comuna Măgura, de la poalele Rotunde, e locuită de valahi. Aceștia trăiesc din prăsirea vitelor, fură jefuiesc, țin în adevărată teroare întreaga populație muncitoare din jurul Bistriței. Și zilele trecute și-au ales un mânz din cireada comună a sașilor și neputând face altfel, l-au omorât cu bâtele și au împărțit pielea lui între dânșii.

Doi membri din corpul jandarmeresc al Rotunde au reușit să deie de urma hoților și să pună mâna pe ei, dar să caute pe gazda hoților i-a împiedicat populația comunei care este atârnată de agitatorii valahi sistematic în contra autorităților maghiare. O zi întreagă a ținut asediul contra jandarmilor strâmtorați la primărie sub conducerea a doi cumnați ai primarului, a părintelui preotului din comună și a altor conducători și n-a încetat decât când jandarmii au alergat la ultimele mijloace.

Doi tribuni valahi au căzut morți și mai mulți de 20 au fost răniți. Poporul fanatizat nu a fost însă intimidat nici prin aceasta, ci a luat la goană și pe primar și notar, așa că aceștia s-au ascuns într-un pod dinaintea moșilor revoltați.

Valahimea din Măgura fierbe, de altfel, de timp îndelungat și se vede că a așteptat numai ocazia să erupă.

Este constatat că de la trădarea de patrie de când cu Memorandul, despre al cărui nesuccese au dat seamă și agenții valahi de acolo, populația satului n-a visat despre altceva decât despre marea rebeliune ce vor începe-o în curând tribunii. La sapă și cosit, afară de câmp în zi de lucru, la rachiu ori în biserică în zile de sărbătoare nu era vorba decât că peste puțin timp va fi slobod să atace, să omoare și să jefuiască pe cei de altă limbă.

Cum au făcut la 1848!”.

În loc de a-și hrăni fantezia cu astfel de minciuni, foile maghiare ar face mai bine să explice lumii următorul lucru: cum se întâmplă că jandarmii, din mici incidente – aici de exemplu, din cauza unui cal bolnav răătăcit prin pădure, pușcă, taie și omoară români, iar la Turda, Șimleu și Arad aceiași jandarmi, cu poliție cu tot, dispar cu desăvârșire când e vorba de a opri niște sălbatici maghiari de a devasta case, de a face atentate în modul cel mai mișelesc la viața unor cetățeni onorabili și pașnici? Acest lucru să ni-l lămurească presa evreiasco-maghiară¹.

¹ *Tribuna*, Sibiu, Anul IX, 1892, nr. 154, p. 613-614.

Vărsare de sânge în Măgura

Întreaga țară este din nou agitată de știrea despre grozăvia comisă de jandarmi în comuna Măgura de la granița Bucovinei. Mulțime de oameni împușcați, dintre care câțiva au murit și alții sunt în pericol de viață!

Este îngrijorător acest măcel chiar dacă ar fi oricât de motivată procedura atât de sângeroasă a membrilor unei corporațiuni ce are să prindă pe făcătorii de rele și să susțină ordinea publică, dar nu să verse șiroaie de sânge omenesc! Și mai îngrozitor este că asemenea acte de brutalitate jandarmii nu au comis numai în cazul acesta, ci ele se repetă în mod aproape sistematic.

Abia a început lumea să uite întâmplarea feroasă de la Feldru și este surprinsă de cea de la Măgura, tot atât de sângeroasă și provocată de un incident și mai neînsemnat ca acesta! [...].

La Măgura, dintr-un incident de nimic, jandarmii au bruscă o comună și au pușcat zeci de oameni [...].

Presa maghiară nu s-a putut reține a nu-și arăta satisfacția, atât în cazurile când jandarmii maltratează pe români, cât și în cele când românii au fost puși la discreția unor sălbatici, fără de a fi apărați de organele polițienești [...].

O parte din presa maghiară și din incidentul măcelului de la Măgura se silește a scoate la iveală motive politice care ar fi îndemnat pe români să se opună jandarmilor. După informațiile exacte ce avem, putem astăzi constata că asemenea motive nu au existat, dar totodată ne ținem de datoria patriotică a declara că tratamentul vitreg, împărțirea cu măsuri neegale vor putea produce motive politice ale căror consecințe, astăzi, nimeni nu le poate prevedea [...].¹

*

După cele întâmplate în aceste din urmă săptămâni agitate, iese la iveală tot mai mult adevărul că avem să luptăm cu două feluri de maghiari. Cei din Ungaria, înfumurați, încrezuți, seci la minte când e vorba de politică, și cei din Ardeal, frazeologi și care în fața chestiunii române strigă ca din gura șarpelui. Nu pentru că ar fi convinși că dreptatea ar fi de partea lor, ci de teamă să nu ni se facă dreptate nouă, românilor. Li s-ar lua atunci terenul de sub picioare, căci ilegalitatea este din ce ei se hrănesc zilnic [...].

Astfel, mai zilele trecute, o foaie a lor din Budapesta amenința că dacă nu se astâmpără frații noștri din România, expun independența regatului român, pe care maghiarii supărați au s-o supună fără multă bătaie de cap – iată ungurul înfumurat, încrezut – iar șovinistele clujene strigă zilnic să se ia măsuri severe excepționale contra „valahilor trădători de patrie”, chiar și atunci când sunt străpunși pe la spate – ca la Măgura – de baionetele jandarmilor maghiari [...].

Cu alte cuvinte, autorii sălbăticilor și infamiilor de la Turda, Șimleu, Arad și Măgura reprezintă în acest stat inteligența chemată a cârmui numărul, care am fi noi românii incuți și desculți, cum se exprimă foile „patriotice” [...].

Zilele acestea, o foaie maghiară vorbea despre „valahi maghiari și valahi români”.

La rândul nostru, întrebăm pe maghiarii ungureni și pe cei ardeleni.

Ce vor?

Pentru că acum, când mai mult se ventilează ideea unei împăcări, nu se dau decât semne că lupta are să urmeze tot mai întetăit, tot mai înverșunat@

Una s-o știe compatrioții noștri:

N-au să ne sperie²”

¹ Idem, nr. 155, p. 617.

² Idem, nr. 156, p. 621.

VARIA

Atitudinile unor ardeleni privind intrarea României în Primul Război Mondial

Protestul românilor din Ungaria contra intențiilor de „dezrobire” a Antantei

Reprezentanții bisericilor române greco-ortodoxe și greco-catolice și al poporului român din Ardeal și Ungaria, – au prezentat prim-ministrului ungar, contele Ștefan Tisza, prin deputații români din Camera ungară în frunte cu Excelența Sa Mitropolitul Mangra, următoarea Adresă-manifest, – cu rugămintea să o depună la treptele Tronului:

Din răspunsul adresat de guvernele statelor Antantei președintelui Statelor Unite, reiese că unul din țelurile de război ale dușmanilor noștri, este eliberarea diferitelor naționalități - și printre acestea și pe români – de sub stăpânirea străină.

Această manifestare a voinței dușmanilor noștri se îndreaptă direct contra integrității patriei noastre. Ca reprezentanți bisericești și lumești și ca reprezentanți autorizați ai românilor care trăiesc în țările de sub Coroana Sfântului Ștefan și în numele Românismului din patrie – respingem cu cea mai mare energie afirmația cum că noi am trăit sub o dominație străină.

Noi românii suntem cetățeni liberi și egal îndreptățiți ai patriei ungare. Nu există o singură lege, care să facă o deosebire între cetățenii de limbă maghiară și cei de altă limbă, în ce privește drepturile, libertățile și obligațiile.

De veacuri, poporul român din Ungaria e atașat cu cea mai mare dragoste, cu cel mai mare devotament de patria noastră, al cărui pământ atât de des a fost udat și cu sângele propriilor lor fii. Alipirea față de persoana monarhului nostru și față de dinastie însăși, este o tradiție sfântă, strămoșească a poporului nostru. Pătrunși de aceste sentimente înălțătoare, strămoșii noștri, în curs de o mie de ani în unire cu frații lor maghiari, au luptat pentru apărarea și gloria sfintei Coroane ungare și că asta o fac acum și nepoții lor, este lucru dovedit prin sângele lor curs în valuri pe câmpiile de luptă, iar în interiorul țării prin însuflețirea noastră gata de orice jertfă. Așadar nu este străină sfânta Coroană ungară. Nu voim să știm nimic de eliberarea ce ni se pune în vedere. Ținem cu fermitate la inviolabilitatea patriei ungare.

Nu considerați de un oportunism momentan, au hotărât și hotărâsc ținuta aceasta decisivă a poporului român din Ungaria, o ținută care nu cunoaște oscilări, ci adâncă convingere politică întemeiată pe învățămintele de veacuri și pe tradițiile noastre istorice. Căci știm că și în viitor, strălucirea și căldura sfintei Coroane sunt chemate să asigure dezvoltarea culturală, economică și politică a românismului din Ungaria.

Noi, românii din Ungaria, ținem ferm la aceasta, de a trăi sub stăpânirea sfintei Coroane ungare. În manifestarea activă a voinței acestea nestrămutate, sugerează mii din fiii noștri și

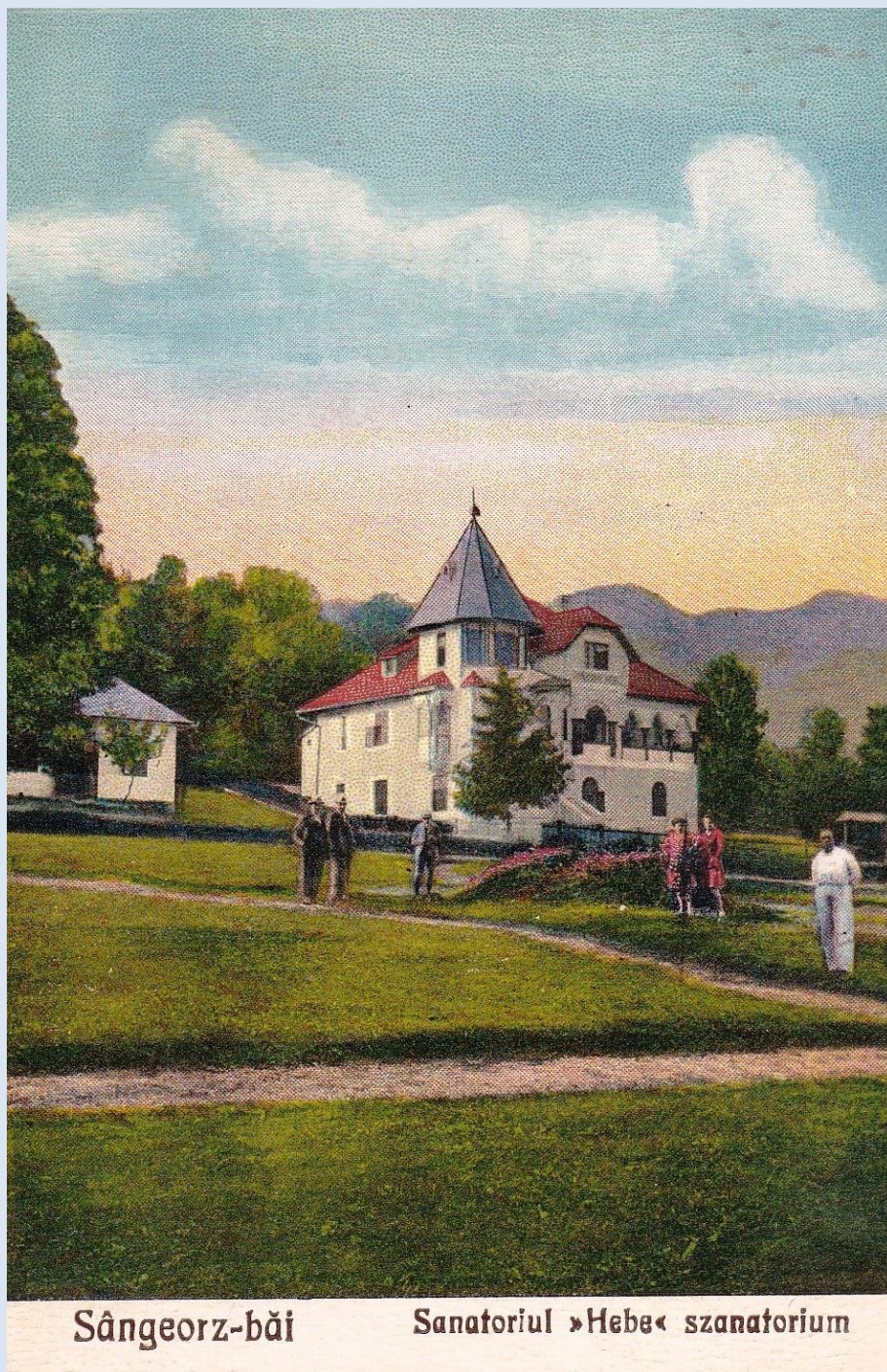
***Atitudinile unor ardeleni privind intrarea României în Primul Război Mondial
Protestul românilor din Ungaria contra intențiilor de „dezrobire” a Antantei***

pentru siguranța acestei voințe a noastre, poporul român din Ungaria va lupta mai departe cu folosirea tuturor armelor sale spirituale și fizice.

Victor Mihali – mitropolitul de Alba Iulia și Făgăraș, dr. Demetriu Radu – episcopul Oradiei Mari, dr. Valer Frențiu – episcopul Lugojului, Ioan Georgiu – prepozit în Gherla, dr. Victor Smigelski – vicar mitropolitan, Alexandru Uilăcan – canonic, dr. Isidor Marcu – canonic, dr. Vasile Suciuc – canonic, dr. Teodor Mihali – președintele Partidului Național, dr. Iosif Siegescu – deputat, profesor universitar, Petru Korkan – deputat, Gavril Rednic – deputat, Alexandru Gheție – deputat, Ludovic Man – deputat, dr. Petru Mihalyi – deputat, dr. Nicolae Șerban – deputat, Junius Brutus Micu – director, dr. Ioan Sampaleon – profesor, Ștefan Roșianu – profesor, dr. Florian Stan – prepozit, Coriolan Ardelean – canonic, dr. Gheorghe Miculaș – canonic, Petru Popescu – protopop, Petru Tămăian – profesor, dr. Cornel Kirvai – profesor, Cornel Szabo – profesor, dr. Grigore Papp – secretar, Constantin Burdea – fost deputat, dr. Lucian Borcea – asesor consistorial, Victor Tordoșan – președintele Reuniunii de meseriași Sibiu, Arseniu Vlaicu – directorul Școlii Comerciale, Gheorghe Tulbure – asesor consistorial, dr. Neculai Regman – secretar consistorial.

Vasile Mangra – mitropolitul bisericii greco-ortodoxe române din Ungaria și Transilvania, Ion I. Papp – episcopul Aradului, dr. Miron E. Cristea – episcopul Caransebeșului, dr. Ilarion Pușcariu – arhimandrit, Andrei Bârseanu – președintele Asociației Astra, dr. Gheorghe Popovici – protopop Lugoj, dr. D. Rațiu – directorul „Albinei” din Lugoj, dr. Gheorghe Popa – judecător, dr. Eusebiu Roșca – arhimandrit, director de seminar, Filaret Musta – arhimandrit, dr. Iosif Traian Bădescu – protosinghel, dr. Neculai Zigre – secretar mitropolitan, dr. Nicolae Ivan – asesor consistorial, Lazar Tritean – asesor consistorial, Matei Voileanu – asesor consistorial, dr. Gheorghe Proca – asesor consistorial, dr. Octavian Costea – secretar consistorial, dr. Iosif Diamandi, dr. Gheorghe Roxin – avocat, dr. Petru Ionescu, dr. Octavian Domide – canonic, dr. Petru Fabian – canonic, Grigore Pap – canonic, Vasile Pordea – secretar episcopal, Ioan varna – vice-notar consistorial, Ioan Lapedatu – directorul Societății de asigurare Sibiu, Lucuța Pantelimon, Ioan Vătășan, dr. Stroia – protopop, dr. Cornel Petric – notar public, dr. Ion Rednic – medic primar comitatens, Vasile Popovici – paroh, dr. Ioan Buna, Petru Rednic – proprietar agricol, Ștefan Rednic – proprietar agricol, dr. Andrei Ille – avocat, dr. Gheorghe Bilașcu – medic, dr. Florentin Mihalyi – proprietar de pământ, Gavril Mihalyi – proprietar agricol, solgăbirău, Titus Bud – vicar foraneu, Ștefan Anderco – protopop, Petru Bârlea – protopop, Iuliu Dragoș – protopop, Petru Salca – protopop, Silviu Suciuc, dr. Nicolae Bălan – profesor seminar, Candid Popa – profesor seminar, Ioan Todoran – profesor seminar, Ilie Beleuța, Romulus Perian, Aurel Popovici, Ioan Balya – protonotar, dr. Aurel Manu – proprietar agricol, avocat, Aurel Moaca – asesor consistorial, dr. Cornel Cornean – secretar consistorial, Ștefan Jianu – asesor consistorial, dr. Iosif Olariu – director seminar, dr. Neculae Ionescu – asesor consistorial, dr. Ioan Baltescu – primar Lugoj, dr. Vasile Stan – profesor seminar, Timotei Popovici – profesor seminar, dr. Romulus Cândea – profesor seminar, dr. Paul Roșca – profesor seminar, Valer Ionescu – preot militar, Ghenadie Bogoevici – protosinghel, dr. Gheorghe Popp – asesor consistorial, dr. Neculaie Popovici și alții¹.

¹ *Foaia Poporului Român*, Budapesta, Anul VI, 1917, nr. 7, p. 8; *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul LXXX, 1917, nr. 14, p. 1; *Unirea*, Blaj, Anul XXVI, 1917, nr. 8, p. 1; *Telegraful Român*, Sibiu, Anul LXV, 1917, nr. 9, p. 1.

Sanatoriul Hebe - Vila Porumbița

Carte poștală colorizată și editată de Silviu Scridon, Feldru, filiala Sângeorz-Băi în 1931

Tipărită la Ilustrația Gherla, necirculată

Colecția Cornel Rusan

**Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CENTRUL CULTURAL „IUSTIN SOHORCA” SÂNGEORZ-BĂI**

**ISSN 2285-8229
ISSN-L 2285-8229**